РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА
417- 85/21
Б е о г р а д

дел. бр. 19316 датум: 16. јул 2021. године

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

НАЦИОНАЛНИ МЕХАНИЗАМ ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ

Извештај
за 2020. годину

Београд, јул 2021. године

Уводна реч

Поштовани,

Пред вама је девети годишњи извештај Заштитника грађана о активностима које је спровео у обављању послова Националног механизма за превенцију тортуре у Републици Србији, који се односи на 2020. годину.

Места на којима се налазе лице лишена слободе погодују различитим видовима тортуре и других облика злостављања јер су ова места затворена за спољни свет, те се све што се дешава у њима одвија далеко од очију јавности. Стога, посебан значај у спречавању тортуре имају вансудска средства превентивног карактера која се заснивају на посетама местима у којима се налазе лица лишена слободе и провери начина поступања према њима, како би се откривањем недостатака и околности које погодују настанку било ког облика злостављања допринело спречавању последица и подигао ниво заштите ових лица.

Период на који се односи предметни извештај обележила је пандемија и епидемија болести COVID 19. Наиме, Светска здравствена организација прогласила је 11. марта 2020. године пандемију COVID-19, а четири дана касније Влада Србије је увела ванредно стање на целој територији Републике Србије у циљу спречавања ширења ове заразне и смртоносне болести које је трајало од 15. марта до 06. маја 2020. године.

Пандемија болести COVID-19 донела је бројне изазове за све земље света, укључујући и Републику Србију. У таквим ванредним околностима у оквиру којих Устав Републике Србије дозвољава неопходна одступања од људских и мањинских права, требало је обезбедити, с једне стране, све потребне активности у погледу организовања рада запослених, обезбеђивања безбедног и несметаног функционисања установа и спровођења мера заштите од могуће инфекције вирусом, а с друге стране, неопходно је било омогућити грађанима остваривање загарантованих права као и функционисање механизама заштите грађана у случају да су њихова права угрожена или повређена.

Пандемија болести COVID-19 је посебно утицала на рањиве друштвене групе које се налазе у затвореним установама. Наиме, с обзиром на то да су затворене установе и установе за смештај већег броја лица изузетно осетљиве на евентуално ширење заразе, лица лишена слободе била су препозната као група у посебном ризику. С тим у вези, надлежни органи предузели су активности у циљу заштите ових лица, а ниво остваривања њихових права је био смањен у циљу спречавања могуће инфекције вирусом, односно спречавања његовог ширења у установама у којима се налазе. Посебно је значајно да су и током трајања ванредног стања функционисали постојећи механизми заштите права лица лишених слободе, унутрашњи и спољашњи, као што је притужбени поступак у оквиру установа у којима се налазе, поступање Заштитника грађана по притужбама лица лишених слободе, могућност обраћања лица лишених слободе судијама за извршење кривичних санкција и њихов обилазак завода за извршење кривичних санкција, као и превентивне посете Националног механизма за превенцију тортуре.

Национални механизам за превенцију тортуре (НПМ) је одмах након увођења ванредног стања проглашеног због пандемије заразне болести упутио дописе свим органима управе, у чијој су надлежности установе у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе, у којима је НПМ још једном подсетио да је забрана мучења и нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања апсолутна и да заштитне мере које држава предузима у сузбијању COVID-19 никада не смеју

резултирати ниједним обликом злостављања лица лишених слободе. Свим наведеним органима достављено је и саопштење Европског комитета за спречавање мучења и нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања (ЦПТ) од 20. марта 2020. године, у којем су изнети принципи који се односе на третман лица лишених слободе за време пандемије болести изазване корона вирусом и позвани сви органи да се истих придржавају.

Током извештајног периода НПМ је интензивирао свој рад како би се проверило на који начин се у местима детенције спроводе мере у борби против ширења коронавируса и како се у овим околностима обезбеђује остваривање основних права лица лишених слободе. Такође, у периоду трајања ванредног стања НПМ је отворио посебну телефонску линију која је била доступна свих 7 дана у недељи у периоду од 8,00-22,00 часа.

Уобичајена методологија НПМ је током посета у овом периоду била прилагођена околностима епидемије заразне болести. Тим НПМ је посете обављао на начин да лица лишена слободе и запослене не излаже ризику од инфекције. Коришћена је заштитна опрема, одржавана препоручена физичка дистанца, а појединачни разговори су, где је то било могуће, обављани преко заштитног стакла.

НПМ је у извештајном периоду обавио 85 посета местима где се налазе или се могу налазити лица лишена слободе. Посећене су бројне полицијске управе и полицијске станице у њиховом саставу, притворске јединице, затвори, психијатријске болнице, Прихватилиште за странце и прихватни центри за мигранте и центри за азил. Посећене су и три установе социјалне заштите домског типа, једна пре почетка епидемије и проглашења ванредног стања, а две на крају извештајног периода. На основу утврђених недостатака надлежним органима упућено је 334 препорука.

Такође, обављено је 18 надзора над поступцима принудних удаљења странаца и на основу утврђених недостатака у раду надлежним органима упућено је 10 препорука.

НПМ је у извештајном периоду по први пут пратио и поступање полиције током јавних окупљања грађана у Београду у јулу месецу.

Установе у којима се налазе лица лишена слободе, а које је НПМ посетио током извештајног периода и упутио им препоруке, остариле су добру сарадњу која је омогућила поступање НПМ у складу са његовим мандатом утврђеним Опционим протоколом уз Конвенцију Уједињених нација против тортуре (омогућавање најављених и ненајављених посета установама детенције, приступ свим просторијама и инсталацијама, увид у све податке, као и обављање разговора са свим лицима лишеним слободе, запосленима и било којим другим лицима по избору НПМ).

Међутим, у извештајном периоду НПМ није могао да оствари у потпуности свој мандат у установама социјалне заштите домског типа, имајући у виду да Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања у једном периоду није омогућавало посете НПМ, позивајући се на Наредбу о забрани посета и ограничењу кретања у објектима установа за смештај старих лица[1]. НПМ је указао ресорном министарству да забрана остваривања мандата у установама социјалне заштите представља кршење законских прописа, међународних стандарда, обавезе сарадње органа управе са Заштитником грађана и за последицу има немогућност контроле поштовања основних права лица

[1] „Службени гласник РС“ бр. 28/20, 66/20 и 87/20.

која се налазе у установама социјалне заштите и одвраћања државних органа и службених лица од поступања које би могло имати карактер злостављања.

Извештајни период обележио је велики број тематских посета које је НПМ обављао у циљу испитивања стања у појединим областима. С тим у вези, НПМ је током трајања ванредног стања обављао посете у циљу праћења примене принципа ЦПТ о поступању према лицима лишеним слободе за време пандемије болести COVID 19. Поред наведеног, а препознајући да су зависници од психоактивних супстанци посебна група унутар затворске популације која захтева специјализован приступ, НПМ је у извештајном периоду обављао посете установама за извршење кривичних санкција с циљем да се утврди степен присутности овог проблема у заводима и одговор завода на исти, као и с циљем отклањања околности које би могле погодовати настанку било ког облика злостављања. НПМ је у овом периоду пажњу посветио и тематским посетама установама у којима се на лечењу налазе форензички пацијенти ради праћења поступања према лицима на извршењу мера безбедности обавезног психијатријског лечења и чувања у здравственој установи, обавезног лечења наркомана и обавезног лечења алкохоличара, као и на извршењу одговарајућих заштитних мера изречених у прекршајном поступку. У извештајном периоду обављане су и тематске посете у циљу праћења поступања према малолетним мигрантима без пратње, као најрањивијој категорији мигрантске популације.

Посете полицијским управама и полицијским станицама у њиховом саставу биле су усмерене на праћење поступања по препорукама ЦПТ које су упућене након посете Републици Србији 2017. године, као и ради праћења поступања према доведеним и задржаним лицима у вези са поштовањем основних права која су уједно и гаранција против злостављања: права на приступ адвокату и лекару, права да се блиска особа обавести о лишењу слободе и упознавање са правима.

Током посета полицијским станицама, НПМ је утврдио унапређење, посебно у погледу услова за боравак задржаних лица у просторијама за задржавање, с обзиром на то да је велики број просторија за задржавање адаптиран у складу са стандардима. Такође, приметно је и унапређење у поступању полицијских службеника према доведеним и задржаним лицима у вези поштовања њихових основних права, као и унапређење евиденција које полицијске станице воде за задржана лица. Као важну активност за превенцију тортуре, НПМ истиче да је Министарство унутрашњих послова током 2020. године започело са специјалистичким обукама криминалистичких инспектора о техникама саслушања приликом испитивања осумњичених, са којима је потребно наставити и у наредном периоду.

Међутим, већина полицијских управа и полицијских станица које је НПМ обишао и даље немају посебне просторије за саслушање лица које су опремљене техничком опремом за аудио и/или видео снимање, иако постојање тих просторија представља један вид превентивног поступања и значајну меру заштите лица лишених слободе од евентуалног недозвољеног поступања полицијских службеника. Такође, иако су уочени напори да се за потребе полицијских станица обезбеде посебне просторије намењене за чување привремено одузетих предмета потребно је наставити са предузимањем ових активности и у свим полицијским станицама обезбедити адекватне просторије за чување ових предмета.

У погледу права лица којима је изречена мера притвора или која се налазе на издржавању казне затвора, НПМ је утврдио да је Управа за извршење кривичних санкција наставила да улаже у материјалне услове смештаја лица лишених слободе и повећање капацитета завода за извршење кривичних санкција. Такође, охрабрује

чињеница да се током великог броја ненадзираних разговора са осуђеним и притвореним лицима иста нису жалила на то да су били жртве тортуре или недозвољеног поступања од стране заводског особља. Приметна су и унапређења у погледу начина документовања повреда и обављања првог лекарског прегледа по пријему у завод. У односу на претходни извештајни период, у овом извештајном периоду су уочени и позитивни примери завода који су направили програм радног ангажовања за притоворена лица, а приметан је и помак у повећању упослености осуђених лица. Међутим, наведено треба развити на цео затворски систем. И даље постоји потреба да се притвореницима и осуђенима распоређеним у затвореним одељењима затвора омогући довољно расположивих активности, као и боравак током дана у заједничким просторијама са осталим осуђеницима, односно притвореницима са којима им због вођења кривичног поступка суд није ограничио контакт. Такође и даље је присутан проблем недовољног броја запослених у појединим службама завода као и обука заводских службеника, посебно обука за службенике који обављају послове третмана, а чије је спровођење било отежано због епидемиолошке ситуације. Међутим, када су епидемиолошки услови то дозволили, Управа за извршење кривичних санкција је предузела активности на унапређењу поступања у овом делу и развијању капацитета заводских службеника за развој и спровођење нових програма рехабилитације, те су започете обуке затворског особља о спровођењу нових специјализованих програма за групни рад са затвореницима, које су настављене и у 2021. години.

Недостатак на који је НПМ указивао и који је и даље присутан је то да је поступак разврставања осуђених лица недовољно транспарентан. Осуђенима се недовољно појашњавају критеријуми за напредовање у повољнију васпитну групу, васпитачи се претежно баве администрирањем упитника. Механизам напредовања у третману по постојећим критеријумима подразумева отежан прелазак осуђених у повољније васпитне групе, тако да се многи осуђеници отпуштају из завода из исте васпитне групе у коју су били разврстани одмах по пријему у завод.

У области психијатрије, приметно је унапређење материјалних услова у посећеним установама, а посећене установе су поступајући по препорукама НПМ унапредиле вођење евиденције података о примени мере физичког спутавања, разрадиле доступне рехабилитационе психосоцијалне активности и побољшале информисање о правима пацијената и механизмима њихове заштите. Међутим, и даље недостају континуиране специјалистичке едукације средњег медицинског кадра. Недостају и капацитети за збрињавање ургентних стања малолетника, што онемогућава свим пацијентима лечење у близини породице. Као и у претходним извештајним периодима, и у овом извештајном периоду је уочено да је и даље мали број служби за заштиту менталног здравља у заједници. Наведено указује на потребу да се интензивирају активности на деинституционализацији у смислу напуштања праксе дугорочног држања пацијената у болницама, као и потребу успостављања ванинституционалног збрињавања и подршке у заједници особама са менталним сметњама (и њиховим породицама), а у циљу њиховог збрињавања и омогућавања живота и лечења у заједници, те на потребу формирања више центара за заштиту менталног здравља у заједници од постојећег броја.

Проблеми корисника у установама социјалне заштите домског типа у извештајном периоду били су, пре свега, условљени епидемиолошким мерама које су за последицу, између осталог, имале забрану напуштања установе и забрану посета на дужи рок те тиме и знатно ограничење могућности контаката са породицом. Такође и даље је евидентан недостатак особља за рад са корисницима што неповољно може да утиче на квалитет пружања здравствених и психосоцијалних услуга.

НПМ је током трајања ванредног стања обављао посете прихватним центрима за мигранте и центрима за азил ради провере стања и услова у њима, поступања према лицима која се налазе у овим центрима и мерама које је Комесаријат за избеглице и миграције (КИРС) предузео ради заштите од ширења корона вируса. НПМ је током посета уочио напоре службеника КИРС да спрече улазак COVID-19 у избегличку и мигрантску популацију. Међутим, број смештених лица у појединим центрима био је увећан, с обзиром на то да су у периоду трајања ванредног стања мигранти који су били ван центара смештени у центре, што је уједно довело до преоптерећености смештајних капацитета у појединим центрима. С друге стране, број службеника КИРС-а који ради на прихвату и збрињавању мираната био је у значајној несразмери са бројем миграната, а бројне невладине организације су ограничиле своје деловање и смањиле или у потпуности обуставиле своје активности у центрима током ванредног стања, што је за последицу имало чињеницу да је дијапазон активности и услуга који су на располагању корисницима центара био сведен на минимум. Уз разумевање и уважавање чињенице да су све мере које је Република Србија предузела предузете у интересу јавног здравља, па тако и мере забрана напуштања центара за азил и прихватних центара, НПМ је скренуо пажњу на чињеницу да уколико се у будућности наша земља суочи са новим таласом заразе, који ће евентуално захтевати увођење рестриктивних мера, надлежни органи, а пре свега КИРС треба да предузму мере да смештајне капацитете растерете, односно да размотре могућност отварања нових прихватних центара како би се оптимализовао број смештених миграната, као и да предузму активности на унапређењу услова смештаја и боравка у свим центрима.

У оквиру обављања надзора над поступцима принудних удаљења странаца НПМ је у извештајном периоду уочио унапређења у поступању полицијских службеника који спроводе удаљења, а који поштују интегритет и достојанство странаца, омогућавају остваривање свих загарантованих права странаца и показују висок ниво професионалности у обављању овог посла. Као највећи проблем у поступку принудног удаљења НПМ је утврдио да странци у поступку враћања немају увек могућност да укажу на постојање чињеница које би указивале на сметње да се принудно удаље у одређену земљу, што може довести до повреде члана 3. Конвенције против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака.

У извештајном периоду предузете су активности на проширењу капацитета Прихватилишта за странце у Падинској Скели, а завршени су и радови на изградњи два нова прихватилишта у Димитровграду и Пландишту. Такође, предузете су и активности на унапређењу смештајних услова у којима бораве странци којима је одбијен улазак у земљу на међународним аеродромима, с обзиром на то да су радови на реконструкцији Аеродрома Никола Тесла укључили и изградњу нове просторије за смештај странаца којима је одбијен улазак у земљу. НПМ је поводом наведеног указао на стандарде које би требало да испуњавају објекти овог типа у погледу материјалних услова и режима боравка.

У вези са даљим унапређењем поступања према лицима лишеним слободе, треба имати у виду и то да сузбијање неадекватног поступања не подразумева само усвајање одговарајућих правних норми, већ и предузимање неопходних корака како би се обезбедила њихова примена. За превенцију тортуре нарочито је значајно хитно спровођење ефективних истрага о свим наводима о могућем злостављању, адекватна и правовремена подршка свим жртвама злостављања и извесност кажњавања извршилаца. Такође, неопходно је развити систем континуираних обука о људским правима за све који поступају према овим посебно осетљивим групама, како поједини поступци не би прерасли у понижавајуће или нечовечно поступање.

Представљајући налазе и опште и појединачне препоруке за унапређивање стања у овој области, Извештај истиче активности које је неопходно предузети у правцу ефикасније борбе против тортуре и унапређења заштите људског достојанства.

Имајући у виду да право на физички интегритет и људско достојанство спадају у основна људска права и да се забрана мучења у општем међународном праву третира као императивна норма која је обавезујућа за све државе, Република Србија је у обавези да спроводи активности и мере усмерене на пуно поштовање забране злостављања и унапређење стања у овој области. Овим извештајем настојали смо да томе допринесемо.

Захваљујем се свим органима, удружењима грађана и појединцима са којима смо у извештајном периоду сарађивали обављајући послове Националног механизма за превенцију тортуре.

ЗАМЕНИЦА ЗАШТИТНИКА ГРАЂАНА

др Наташа Тањевић

Садржај:

Уводна реч **2**
2. МЕТОДОЛОГИЈА, РЕСУРСИ И ОРГАНИЗАЦИЈА **11**
2.1. Методологија 11
2.2. Буџет НПМ 12
2.3. Посебна јединица НПМ 13
2.4. Учешће Покрајинског омбудсмана и цивилног сектора 13
2.5. Обука запослених 13
3. ОСТВАРИВАЊЕ МАНДАТА **14**
3.1. Посете установама 14
3.2. Извештаји о посетама и препоруке 15
3.3. Надзор над поступком принудног удаљења странаца 16
3.4. Дијалог са органима власти 16
3.5. Промоција НПМ/превенције тортуре 17
3.6. Сарадња у оквиру НПМ Мреже 18
3.7. Остали облици сарадње 19
3.8. Годишњи извештај 19
4. СТАЊЕ И АКТИВНОСТИ ПО ОБЛАСТИМА **20**
4.1. Полицијско / тужилачко задржавање 20
4.2. Извршење кривичних санкција 25
4.3. Задржавање особа у установама социјалне заштите 31
4.4. Задржавање особа са менталним сметњама у психијатријским болницама 34
4.5. Поступање према избеглицама / мигрантима 37
4.6. Извршење дисциплинских санкција - забране удаљења из посебних просторија у војном објекту 39
4.7. Надзор над поступцима принудних удаљења странаца 40
ДОДАТАК I Препоруке упућене органима власти **43**
I-1 – Препоруке упућене Министарству унутрашњих послова, полицијским управама и полицијским станицама 43
I-2 – Препоруке упућене Управи за извршење кривичних санкција и заводима за извршење кривичних санкција 54
I-3 - Препоруке упућене Министарству за рад, борачка и социјална питања и установама социјалне заштите 62
I-4 – Препоруке упућене Министарству здравља и психијатријским установама 66
I-5 – Препоруке упућене ради унапређења поступања према избеглицама / мигрантима 69
I-6 - Препоруке упућене Министарству одбране и Војсци Србије 71
I-7 - Препоруке упућене у вези са надзором над поступцима принудних удаљења странаца 72
ДОДАТАК II Споразум о сарадњи **74**

1. УВОД

1.1. Мандат

Опционим протоколом уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака[2] (Опциони протокол) државе чланице су се споразумеле да успоставе систем редовних посета местима где се налазе лица лишена слободе од стране независних међународних и домаћих тела, ради превенције тортуре и других сурових нељудских или понижавајућих казни и поступака.

Опционим протоколом је успостављен Поткомитет за превенцију тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака (Поткомитет за превенцију тортуре), који је овлашћен да обилази сва места задржавања и да даје препоруке државама чланицама у вези са заштитом лица лишених слободе од тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака.

Истовремено, Опционим протоколом одређено је да свака држава чланица има обавезу да има, успостави или одреди једно или више тела на националном нивоу која врше посете ради превенције тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака.

НПМ има право:

- на приступ свим подацима о броју и третману лица лишених слободе у установама задржавања, као и броју установа и њиховој локацији;

- на приступ свим притворским установама, њиховим инсталацијама и објектима, по слободном избору;

- на несметане разговоре са лицима лишеним слободе без присуства сведока, било лично или са преводиоцем уколико је потребно, као и било којом другом особом за коју НПМ сматра да може да пружи значајне информације, по слободном избору;

- на контакте са Поткомитетом за превенцију тортуре, да му доставља податке и састаје се с њим.

НПМ је овлашћен да редовно проверава третман лица лишених слободе у установама задржавања, да даје препоруке надлежним органима у циљу побољшања третмана и положаја лица лишених слободе и да се спрече тортура, сурови, нељудски или понижавајући поступци и кажњавање, узимајући у обзир релевантне норме Уједињених нација, као и да подноси предлоге и даје мишљења у вези с важећим или предложеним законима.

Држава је дужна да гарантује функционалну независност НПМ и независност његовог особља, као и да стави на располагање потребна средства за функционисање НПМ.

Ниједан орган или службено лице не могу да наложе, примене, допусте или толеришу било коју санкцију против било ког лица или организације зато што су НПМ саопштили

[2] Усвојен 18. децембра 2002. године у Њујорку, на 57. седници Генералне скупштине Уједињених нација Резолуцијом A/REC/57/199, ступио на снагу 22. јуна 2006. године.

неку информацију, било истиниту или неистиниту, и ниједно такво лице или организација не смеју сносити неке друге консеквенце ни на који начин.

Однос између НПМ и државних органа базиран је на принципу поверења и сарадње. Надлежни државни органи дужни су да размотре препоруке НПМ и ступе у дијалог с њим у вези с могућим мерама имплементације.

Надлежни државни органи дужни су да објаве и дистрибуирају годишње извештаје НПМ.

Република Србија је потписала Опциони протокол 25. септембра 2003. године, а ратификовала га 1. децембра 2005. године.[3]

Реублика Србија је постала држава чланица Опционог протокола достављањем ратификационог акта Генералном секретару УН 26. септембра 2006. године.

У Републици Србији није формиран нови орган НПМ, већ је изабран аутентичан, комплексан модел НПМ, који подразумева да послове НПМ обавља постојећи независни државни орган, у сарадњи са органима децентрализованих јединица и цивилним сектором. НПМ је установљен Законом о допуни Закона о ратификацији Опционог протокола, усвојеним 28. јула 2011. године.[4]

Послове НПМ обавља Заштитник грађана у сарадњи са омбудсманима аутономних покрајина и удружењима чијим је статутом предвиђени циљ удруживања унапређење и заштита људских права и слобода.[5]

Такође, Законом о странцима,[6] у члану 82. прописано је да Заштитник грађана, у складу са надлежностима из Закона о Заштитнику грађана и Закона о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака, врши надзор над поступком принудног удаљења странца.

1.2. Најзначајнији подаци о активностима у 2020. години

Током извештајног периода, НПМ је обавио 85 посета установама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе и 18 надзора над поступцима принудних удаљења странаца. О обављеним посетама и надзорима сачињено је 39 извештаја. У извештајима је упућено 344 препорука, од којих је 10 препорука из области надзора над принудним удаљењима странаца.

Представници НПМ учествовали су на два састанка Мреже НПМ земаља Југоисточне Европе који су били посвећени поступању полиције према доведеним и задржаним лицима у првим сатима лишења слободе, као и праћењу поступања по препорукама (*follow-up*) и одговорима на изазове у остваривању мандата НПМ у време пандемије заразне болести COVID-19. Трећи састанак Мреже, који је био посвећен поступању

[3] „Службени лист СЦГ - Међународни уговори“, број 16/05, измене 2/06.
[4] Закон о допуни Закона о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака („Службени гласник РС – Међународни уговори“, број 7/11).
[5] Закон о допуни Закона о ратификацији Опционог протокола, члан 1.
[6] "Сл. гласник РС", бр. 24/18 и 31/19.

према зависницима од психоактивних супстанци у установама за извршење кривичних санкција, организовао је НПМ Србије као председавајући Медицинском групом Мреже.

Такође, одржана су три онлајн састанка Радне групе за азил и миграције Европске мреже националних институција за људска права (ENNHRI), у чијем раду учествује представник НПМ.

Представници НПМ учествовали су на састанку Мреже независних институција за притужбе на полицију (IPCAN), који је одржан 16. децембра 2020. године.

Поводом обележавања десет година од усвајања Правила УН о третману жена затвореница и ванзаводским мерама за жене које су учиниле кривична дела, познатих под називом Правила из Банкока (Банкочка правила), НПМ је учествовао на онлајн састанку који је одржан овим поводом и указао да посебну пажњу посвећује женама у установама лишења слободе, ради потпуног усклађивања поступања према овој посебно осетљивој групи лица лишених слободе са важећим стандардима, укључујући и Банкочка правила.

Поводом Међународног дана људских права, 10. децембра 2020. године организован је онлајн састанак заменице заштитника грађана и руководиоца НПМ са директорком Специјалне болнице за психијатријске болести „Ковин“, на којем су размотрене активности на унапређењу положаја пацијената и заштите њихових права.

У погледу међународне сарадње, НПМ је учествовао на бројним међународним конференцијама у организацији Савета Европе, Асоцијације за превенцију тортуре (АРТ), Европске мреже националних институција за људска права (ЕННХРИ), које су због епидемиолошке ситуације организоване путем интернета.

НПМ је и у овом извештајном периоду, а у циљу успостављања континуираног дијалога у вези са могућим мерама спровођења препорука НПМ и унапређења сарадње у области превенције тортуре, одржао састанке са представницима надлежних министарстава, органа управе и сл. (више о томе видети тачку 3.4.)

На основу спроведеног јавног позива,[7] Заштитник грађана је у извештајном периоду изабрао удружења са којима ће остваривати сарадњу у обављању послова НПМ, и то: Комитет правника за људска права, Виктимолошко друштво Србије, А11 – Иницијатива за економска и социјална права, Центар за интеграцију младих, Хелсиншки одбор за људска права у Србији и Одбор за људска права Ваљево.

2. МЕТОДОЛОГИЈА, РЕСУРСИ И ОРГАНИЗАЦИЈА

2.1. Методологија

Методологија рада НПМ Србије првенствено је заснована на одредбама Опционог протокола. НПМ у свом раду има искључиво превентивни приступ и не врши контролу законитости и правилности рада надлежних органа у појединачним случајевима, већ о томе благовремено обавештава организациону јединицу Заштитника грађана која поступа по притужбама лица лишених слободе.

Методологија НПМ препознаје следеће врсте посета: редовне, посете ради праћења поступања по препорукама *(follow-up)*, тематске и ванредне *(ad hoc)*. Посете могу бити најављене и ненајављене.

[7] Објављен на интернет страници Заштитника грађана 4. јуна 2020. год.

У склопу припреме посете установи, разматрају се постојеће информације о установи. Врши се подела задужења, тако што се тим за посету по правилу дели у тематске групе за сваку област посматрања. У циљу повећања ефикасности у прикупљању релевантних информација током посете свим члановима тима се унапред доставља радни материјал (упитници, структура и модели делова извештаја) који им служи као водич.

Тимови НПМ за посете установама у којима су смештена лица лишена слободе су мултидисциплинарни, по правилу састављени од искусних правника, психијатра, форензичара и психолога.

Редовне посете се, по правилу, обављају по унапред одређеним фазама. Прва фаза је разговор са руководством установе, други део је заједнички обилазак установе. У трећој фази, представници тематских група тима НПМ (правна, третманска, безбедносна, здравствена група), обављају разговоре са руководиоцима референтних служби и врше увид у релевантну документацију. У четвртој фази се обављају разговори са лицима лишеним слободе, а у петој фази се након кратког састанка тима НПМ обавља завршни разговор са руководством установе на ком се износе прелиминарни утисци о посети и уоченом стању. Поступање по утврђеним фазама није обавезно и зависи од врсте посете и других околности. У извештајном периоду фазе посета прилагођаване су епидемиолошкој ситуацији и мерама тако да је углавном изостајала фаза заједничког обиласка установе, већ је најчешће један члан тима, под пуном заштитном опремом вршио обилазак установе и свих просторија, сачињавао фотографије и сл.

У складу са методологијом рада, извештаји се по правилу сачињавају по унапред утврђеној структури. Међутим, у зависности од врсте посете и података који се прикупљају током конкретне посете, на предлог чланова тима, унапред задата структура извештаја се може изменити и прилагодити карактеру посете.

У извештајима о посетама установама у којима су смештена лица лишена слободе НПМ утврђује услове и околности које могу погодовати настанку било ког облика злостављања и упућује препоруке за отклањање уочених недостатака. Када се утврди недостатак, уз упућену препоруку наводе се и релевантни прописи и стандарди са којима би требало ускладити поступање.

Извештаји се достављају посећеној установи и надлежном министарству, којима се по правилу оставља рок у ком је потребно да се изјасне о поступању по упућеним препорукама, са позивом за успостављање дијалога у циљу разматрања спровођења препорука. Циљ дијалога је сагледавање стања у посећеној установи и систему као целини, пре свега ради изналажења најбољег начина за спровођење препорука које је НПМ упутио након обављених посета.

У циљу одржавања равнотеже између поверљивости и транспарентности у раду, НПМ извештај о посети установи, у коме су анонимизовани сви лични подаци, објављује након пријема одговора посећених установа и надлежног министарства о предузетим активностима ради поступања по препорукама из извештаја НПМ. Извештаји и одговори органа се објављују на интернет страници Заштитника грађана и подстраници НПМ.

2.2. Буџет НПМ

За потребе обављања послова НПМ у оквиру усвојеног буџета Заштитника грађана за 2020. годину обезбеђена су финансијска средства у висини од 4.800.000 динара (око 40.000 €).

2.3. Посебна јединица НПМ

У октобру 2018. године донет је нов Правилник о унутрашњем уређењу и систематизацији радних места у стручној служби Заштитника грађана,[8] који је Народна Скупштина одобрила у пленуму у децембру исте године. Новим Правилником Секретаријат НПМ је преименован у Одељење и систематизован је већи број радних места са укупно шест извршилаца - три самостална и три виша саветника, од којих је један начелник Одељења. Такође, одређено је да начелник за рад Одељења и за свој рад одговара Заштитнику грађана, руководи тимом за посете у одсуству Заштитника грађана, односно заменика Заштитника грађана задуженог за послове НПМ и др.

Административно-техничке послове за потребе рада НПМ обавља Стручна служба Заштитника грађана.

2.4. Учешће Покрајинског омбудсмана и цивилног сектора

Заштитник грађана је у складу са закљученим Меморандумом о сарадњи,[9] током 2020. године наставио сарадњу са Покрајинским заштитником грађана – омбудсманом АП Војводине (Покрајински омбудсман) у обављању посета местима детенције на територији АП Војводине. Представници Покрајинског омбудсмана учествовали су 2020. године у 9 посета.

На основу спроведеног јавног позива,[10] Заштитник грађана је изабрао удружења са којима ће остваривати сарадњу у обављању послова НПМ, и то: Комитет правника за људска права, Виктимолошко друштво Србије, А11 – Иницијатива за економска и социјална права, Центар за интеграцију младих, Хелсиншки одбор за људска права у Србији и Одбор за људска права Ваљево. Представници ових удружења су активно учествовали у посетама НПМ обављеним током 2020. године[11].

2.5. Обука запослених

Услед епидемиолошке ситуације, током извештајног периода највећи број обука запослених одвијао се путем интернета.

Поводом обележавања 10 година од усвајања Банкочких правила, представници НПМ су учествовали на вебинару који је организован од стране Асоцијације за превенцију тортуре на тему *Жене и затвори у Европи: 10 година од усвајања Банкочких правила: где смо?*

Представници НПМ су 26. новембра 2020. године учествовали на вебинару под називом: *Владавина права, одговорност и права (PRILA): истраживање надзора затвора,* Trinity College Dublin, а 21. априла 2020. године и на вебинару под називом *Мониторинг на границама, Greens/EFA група у Европском парламенту.*

Представници НПМ су 26. јуна 2020. године учествовали на вебинару који је организован поводом обележавања Међународног дана подршке жртвама тортуре. Такође, представници НПМ су учествовали на вебинару који је организован о стране Асоцијације за превенције тортуре, на тему *Мониторинг психијатријских установа у време Covid-19: изазови и добре праксе,* као и вебинару на тему принципа не чињења штете *(Do not harm principle).*

---

[8] Број 213-558/2018 од 19. октобра 2018. године.
[9] Потписан 12. децембра 2011. године.
[10] Објављен на интернет страници Заштитника грађана 4. јуна 2020. год.
[11] Тип Споразума о сарадњи налази се у делу Извештаја – ДОДАТАК II

Представници НПМ су 20. и 21. октобра 2020. године учествовали на вебинару који је био посвећен улози полиције у демократком друштву, а који је организован од стране Савета Европе.

Представница НПМ учествовала је на предавању које је организовано од стране Правног факултета Интернационалног универзитета у Сарајеву 30. октобра 2020. године, путем онлајн платформе. Тема предавања била је *Како институционализација особа са менталним инвалидитетом крши њихова основна људска права: правна анализа и практични осврти*.

3. ОСТВАРИВАЊЕ МАНДАТА

3.1. Посете установама

Током извештајног периода, НПМ је обавио 85 посета установама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе. Обављено је 48 посета полицијским станицама[12], 21 заводима за извршење кривичних санкција[13], три установама социјалне заштите домског типа[14], три психијатријским установама[15], а посећена је и Специјална затворска болница у Београду. Такође, обављено је девет посета у циљу праћења поступања према избеглицама и мигрантима[16]. НПМ је у извештајном периоду пратио и поступање полиције током јавних окупљања грађана у Београду у јулу месецу.

Графикон 1 - Посете НПМ у 2020. години

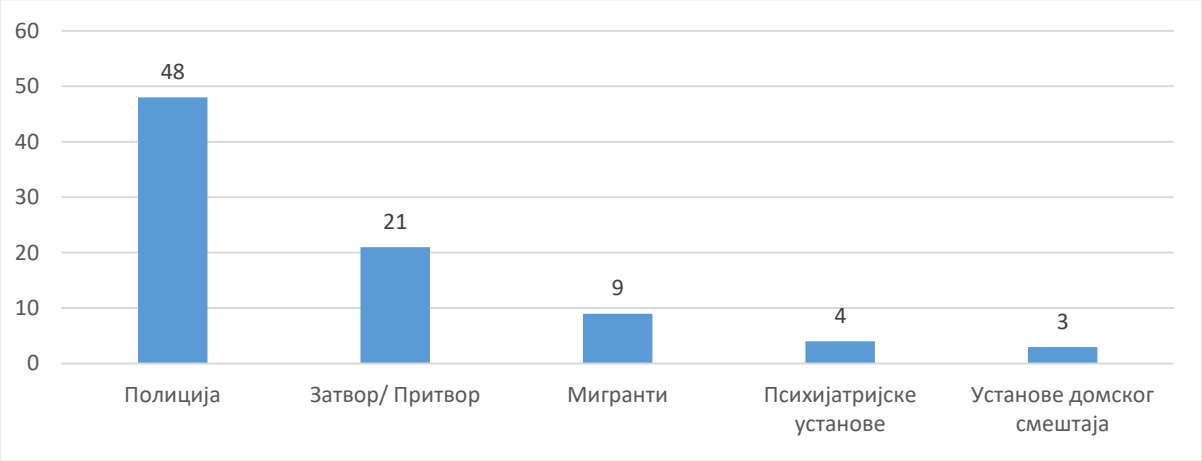

[12] ПС Нови Београд (три пута), ПС Стари град (четири пута), ПС Земун (два пута), ПС Чукарица (два пута), ПС Раковица, ПС Звездара (два пута), ПС Палилула (два пута) ПУ Београд – седиште (четири пута), ПС Врачар (два пута), ПС Савски венац (три пута), ПС Вождовац (два пута), ПУ Сремска Митровица – седиште, ПУ Нови Сад (седиште и ПИ Ново Насеље), ПУ Краљево-седиште, ПУ Смедерево (седиште и СПИ), ПУ Чачак (седиште, СПИ и ПС Горњи Милановац), ПС Сјеница, ПУ Кикинда (ПС Кањижа, ПС Чока, ПС Нови Кнежевац), ПУ Ниш – седиште (два пута), ПС Алексинац, ПС Дољевац, ПС Гроцка, ПИ Калуђерица, ПС Обреновац, ПУ Ваљево-седиште.

[13] КПЗ Ниш, КПЗ Сремска Митровица (три пута), КПЗ Пожаревац- Забела, ОЗ Београд (четири пута), ОЗ Краљево, ОЗ Смедерево, ОЗ Нови Сад (два пута), КПЗ у Београду (два пута), ОЗ Чачак, КПЗ Београд – Падинска Скела (два пута), КПЗ Панчево (два пута), КПЗ Ваљево.

[14] Геронтолошки центар Панчево, Завод за васпитање деце и омладине Београд-Васа Стајић, Дом Јован Јовановић Змај.

[15] Специјалне болнице за психијатријске болести у Вршцу, Новом Кнежевцу и Горњој Топоници.

[16] Прихватилиште за странце, Аеродром „Никола Тесла“ у Београду (два пута), Прихватни центар у Обреновцу, Прихватни центар у Адашевцима, Центар за азил у Боговађи, Центар за азил у Сјеници, Кућа Педро Арупе и Кућа Спаса.

3.2. Извештаји о посетама и препоруке

У извештајима о посетама установама у којима су смештена лица лишена слободе, НПМ надлежним органима упућује препоруке за отклањање недостатака. Уз упућене препоруке, поред утврђених чињеница, односно недостатака у раду, наводе се и релевантни прописи и стандарди којима се НПМ руководио приликом утврђивања постојећих недостатака у раду установе, а са којима би посећена установа требало да усклади поступање.

У извештајном периоду сачињено је укупно 37 извештаја о обављеним посетама. У појединим случајевима сачињавани су јединствени извештаји за више посећених институција због потребе за системским сагледавањем одређеног проблема. У складу са тим, 22 извештаја сачињена су на основу обављених посета полицијским управама и станицама у њиховом саставу, пет извештаја сачињено је на основу посета заводима за извршење кривичних санкција, три извештаја сачињена су на основу посета установама социјалне заштите[17], два извештаја сачињена су на основу посета психијатријским клиникама и одељењима у оквиру општих болница обављених у 2019. години[18], док се три извештаја односе на поступање надлежних органа према мигрантима. У овој години сачињен је и један тематски извештај из посета војним објектима које су обављене 2019. године.

Посете у циљу праћења поступања према форензичким пацијентима и малолетним мигрантима без пратње су по карактеру биле тематске и о њима су током 2021. године сачињени тематски извештаји у којима је НПМ изнео своје налазе и препоруке за отклањање недостатака, те ће бити представљени у Годишњем извештају НПМ за 2021. годину.

Укупно је упућено 334 препорука из извештаја о обављеним посетама местима на којима се налазе или се могу наћи лица лишена слободе.

Графикон 2 –Упућене препоруке

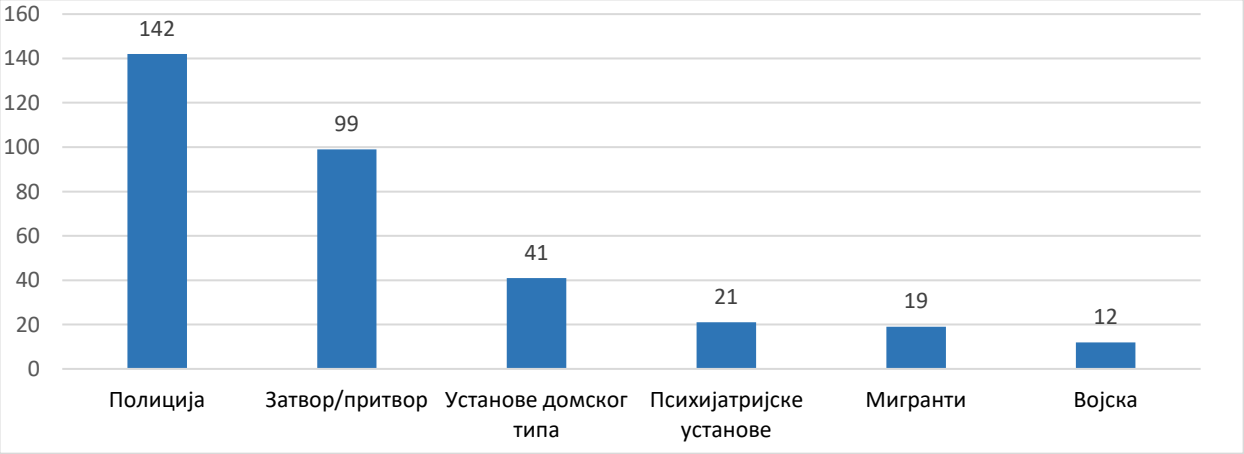

Све препоруке упућене посећеним установама/надлежним министарствима у 2020. години налазе се у делу Извештаја – ДОДАТАК I.

[17] Међу којима су два извештаја сачињена на основу посета које су обављене током 2019. године

[18] Клинички центар Војводине – Клиника за психијатрију и Општа болница у Јагодини – Служба за психијатрију.

3.3. Надзор над поступком принудног удаљења странаца

Током извештајног периода, НПМ је обавио 18 надзора над поступцима принудних удаљења 40 странаца. У вези са надзором над принудним удаљењем странаца сачињена су два периодична извештаја и упућено 10 препорука.

Странци су удаљавани из Прихватилишта за странце у Падинској Скели, а у једном случају из Управе за странце ПУ за град Београд. Удаљења су обављена друмским саобраћајем до граничних прелаза са Бугарском, Хрватском, Северном Македонијом и Румунијом или до међународног Аеродрома Никола Тесла Београд. У највећем броју случајева реч је о држављанима Авганистана (12), Ирана (11) и Турске (8).

Надзори су обуватили разговоре са странцима који ће бити принудно удаљени, у вези са поступањем службених лица према њима током лишења слободе, боравка у установи и поштовањем њихових права, увид у предмете који се о њима воде у Прихватилишту за странце и Управи за странце, као и надзор над процедурама које претходе удаљењу. Потом је НПМ, у највећем броју случајева, пратио транспорт странаца до граничних прелаза и предају странаца службеницима страних земаља.

Све упућене препоруке у вези са надзором над поступком принудног удаљења странаца налазе се у делу Извештаја – ДОДАТАК I.

3.4. Дијалог са органима власти

У циљу успостављања континуираног дијалога у вези са могућим мерама спровођења препорука НПМ и унапређења сарадње у области превенције тортуре, одржани су појединачни састанци са представницима Комисије за спровођење стандарда полицијског поступања у области превенције тортуре Министарства унутрашњих послова, Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, Комесаријата за избеглице и миграције, Управе граничне полиције, Аеродрома Никола Тесла и Управе за извршење кривичних санкција.

На састанцима је указано на основне изазове који се односе на положај лица лишених слободе и услове у којима она бораве, као и на кључна запажања мониторинг тимова НПМ приликом посета местима у којима се налазе или могу наћи лица лишена слободе.

Успешну сарадњу и континуирани дијалог НПМ је остварио са Министарством унутрашњих послова, нарочито Комисијом за спровођење стандарда полицијског поступања у области превенције тортуре и Управом граничне полиције у циљу размене информација везаних за имплементацију препорука НПМ.

Такође, НПМ је одмах након увођења ванредног стања проглашеног због пандемије болести COVID 19 ступио у непосредну комуникацију са директором Управе за извршење кривичних санкција како би се информисао о мерама које су предузете ради спречавања ширења болести COVID-19, и утицају тих мера на остваривање права лица лишених слободе током трајања ванредног стања и редовно одржавао ову комуникацију. Уједно, НПМ је ступио у комуникацију са Комесаријатом за избеглице и миграције којем је упућен захтев да обавести НПМ о мерама које су по проглашењу ванредног стања донете у вези прихвата и збрињавања миграната и тражилаца азила и тренутном стању у појединим центрима, као и подаци о евентуалним ванредним догађајима који су евидентирани у центрима. Ова комуникација одржавана је и кроз састанке са представницима КИРС током трајања ванредног стања.

Као што је речено, у извештајном периоду НПМ није могао да оствари у потпуности свој мандат у установама социјалне заштите домског типа, имајући у виду да Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања у једном периоду није

омогућавало посете позивајући се на Наредбу о забрани посета и ограничењу кретања у објектима установа за смештај старих лица[19]. Заштитник грађана је у обављању послова НПМ ступио у дијалог са ресорним министарством, након чега су ове посете омогућене крајем извештајног периода.

3.5. Промоција НПМ/превенције тортуре

У оквиру дводневне обуке за представнике удружења грађана на тему *Стандарди и методологија рада Европског комитета за превенцију тортуре,* коју је организовао Савет Европе, заменица заштитника грађана и руководилац НПМ представила је методологију рада НПМ. Циљ обуке је било упознавање представника удружења са стандардима ЦПТ и методологијом рада НПМ приликом посета местима где се налазе или се могу налазити лица лишена слободе. Учесницима обуке представљени су, између осталог, мандат и стандарди ЦПТ, мандат НПМ, улога удружења грађана чијим је статутом предвиђени циљ удруживања унапређење и заштита људских права и слобода, покрајинског омбудсмана и експерата који учествују у обављању послова у оквиру мандата НПМ, укључујући и међународна искуства, технике интервјуисања, са практичним вежбама и сл.

Обуке су водили експерти Савета Европе, уз присуство и подршку заменице заштитника грађана и запослених у НПМ. На обуци су учествовали представници удружења А11 – Иницијатива за економска и социјална права, Комитета правника за људска права - YUCOM, Одбора за људска права Ваљево, Виктимолошког друштва Србије, Хелсиншког одбора за људска права у Србији и Центра за иницијативу младих, као и представници Покрајинског заштитника грађана-Омбудсмана.

Обука је организована у оквиру програма Савета Европе „Јачање заштите људских права лица лишених слободе и осуђених лица у Србији“, који је део заједничког програма Европске уније и Савета Европе „Horizontal Facility за Западни Балкан и Турску II“. Заштитник грађана у обављању послова Националног механизма за превенцију тортуре активно учествује у овом програму.

Представници НПМ су на Светски дан детета у сарадњи са Центром за кризну политику и реаговање, Данским саветом за избеглице и Центром за истраживање и развој друштва ИДЕАС, организовали радионицу за малолетне мигранте без пратње, током које су представљене надлежности, мандат, значај и улога Заштитника грађана и НПМ.

Вршњачки едукатори са заменицом заштитника грађана

[19] „Службени гласник РС“ бр. 28/20, 66/20 и 87/20.

3.6. Сарадња у оквиру НПМ Мреже

НПМ Србије је 12. и 13. октобра, као и 7. децембра 2020. године учествовао на састанцима Мреже НПМ земаља Југоисточне Европе, који је због епидемиолошке ситуације, организован путем интернета. Тема оба састанка Мреже било је поступање полиције према доведеним и задржаним лицима у првим сатима лишења слободе, односно начин остваривања и поштовања њихових основних права, која су уједно и гаранција против злостављања: права да о свом лишењу слободе обавесте члана породице или друго блиско лице, права на браниоца и права на лекарски преглед. Поред наведеног, пажња је била посвећена и размени искуства у вези са начином планирања посета, прикупљања информација од значаја за планирање посета, прослеђивања информација и сл.

Поред представника НПМ поменуте мреже, састанку су присуствовали представници ЦПТ, СПТ, АПТ, СЕ и Ludwig Boltzmann Института за људска права.

Као председавајући Медицинском групом Мреже, НПМ Србије је 22. децембра 2020. године организовао онлајн састанак Мреже, како би скренуо пажњу на потребу праћења поступања према зависницима од психоактивних супстанци, посебно осетљивој категорији лица лишених слободе. НПМ Србије је представио Тематски извештај „Праћење поступања према зависницима од психоактивних супстанци у установама за извршење кривичних санкција“[20] сачињен након пет посета казнено-поправним заводима и пет посета окружним затворима, које су реализоване у извештајном периоду у циљу праћења поступања према овој категорији лица.

У оквиру сесија које су посвећене безбедносном, третманском и здравственом аспекту овог проблема на састанку су примере добре праксе у проналаску психоактивних супстанци, специјализованим програмима поступања и пружању здравствене заштите зависницима од психоактивних супстанци у заводима за извршење кривичних санкција представили Горан Ненадовић, начелник Службе за обезбеђење у Казнено-поправном заводу у Пожаревцу – Забела, Миљан Крстић, шеф Одсека за спровођење третмана у Казнено-поправном заводу у Нишу и др Владимир Стојковић, руководилац Одсека за болести зависности Специјалне затворске болнице, који је учествовао у формирању Одељења без дроге у Окружном затвору у Београду.

Састанак Мреже НПМ земаља Југоисточне Европе

[20] Доступно на: https://npm.rs/index.php?option=com_content&view=article&id=1026:праћење-поступања-према-зависницима-од-психоактивних-супстанци-у-заводима-за-извршење-кривичних-санкција&catid=89&Itemid=82

3.7. Остали облици сарадње

Извештајни период обележила је интензивна сарадња са СПТ, СЕ, АПТ у вези са мерама које национални механизми за превенцију тортуре предузимају током епидемије. Сарадња је остваривана кроз писану комуникацију, као и кроз учешће НПМ на онлајн састанцима и обукама посвећеним мониторингу установа лишења слободе, изазовима и добрим праксама, у новонасталим околностима.

Током извештајног периода настављена је сарадња са представницима Међународног комитета Црвеног крста и одржан састанак посвећен заводима и одељењима са вишим нивоом безбедности и положајем лица лишених слободе у овим режимима извршења казне.

Посебно блиску сарадњу НПМ је и ове године остварио са канцеларијом УНХЦР у Србији, са којом су размењиване информације о положају избеглица, миграната и тражилаца азила. Такође, у посетама местима у којима се налазе ова лица, као и у надзорима над поступцима принудног удаљења странаца, УНХЦР је пружио значајну подршку НПМ обезбеђивањем услуга преводилаца

НПМ је у извештајном периоду остварио успешну сарадњу са Омбудсманом Бугарске. Имајући у виду забринутост коју су поједини странци који су принудно удаљени у Републику Бугарску изразили у вези са даљим поступањем према њима у тој земљи, НПМ се писмено обратио бугарској омбудсманки, са молбом да провери услове у којима они бораве и како се према њима поступа у Бугарској, што је у кратком року НПМ Бугарске и учинио и доставио тражене информације НПМ Србије.

Представница НПМ учествовала је на састанку Радне групе за заштиту избеглица која је организована 18. фебруара 2020. године од стране УНХЦР-а у Србији.

Представници НПМ учествовали су 17. јуна 2020. године на састанку током којег је СПТ регионални тим за подручје Европе разменио искуства и савете са учесницима састанка о раду НПМ током пандемије новог корона вируса. Дискутовало се о досадашњим искуствима, као и о постојећим и будућим изазовима у области превенције тортуре.

У циљу унапређења смештајних услова странаца којима је одбијен улазак у земљу на аеродрому Никола Тесла, одржан је састанак са представницима Аеродрома чија је тема била посвећена изградњи објекта за смештај путника којима је одбијен улазак у земљу.

Представници НПМ учествовали су на шестом састанку Мреже независних институција за притужбе на полицију (IPCAN), који је одржан 16. децембра 2020. године.

Такође, у извештајном периоду одржана су три онлајн састанка Радне групе за азил и миграције Европске мреже националних институција за људска права (ENNHRI), у чијем раду учествује представник НПМ.

Поводом обележавања Дана особа са инвалидитетом, заменица заштитника грађана и руководилац НПМ присуствовала је скупу који је одржан у кући Уједињених нација током којег је, између осталог, било речи и о независном праћењу спровођења Конвенције Уједињених нација о правима особа са инвалидитетом из угла НПМ.

3.8. Годишњи извештај

Извештај НПМ за 2019. годину достављен је Народној скупштини, Министарству унутрашњих послова, Министарству правде – Управи за извршење кривичних санкција, Минстарству здравља, Министарству за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, Министарству одбране и Комесаријату за избеглице и миграције.

Извештај је достављен и Поткомитету за превенцију тортуре, Европском комитету за спречавање мучења, Канцеларији сталног координатора УН, канцеларији Савета Европе, Асоцијацији за превенцију тортуре и другим релевантним међународним организацијама.

Иако је у Србији установљена пракса да Народна скупштина Републике Србије, као и њени надлежни одбори, разматрају годишње извештаје НПМ, до достављања овог Извештаја није разматран Извештај НПМ за 2019. годину, нити од стране Народне скупштине нити било ког од њених одбора.

НПМ указује да је обавеза надлежних органа да разматрају препоруке из годишњег извештаја НПМ.[21]

У циљу обавештавања шире јавности Извештај је објављен на интернет страницама Заштитника грађана и НПМ. Поред тога, доступна је и публикација на српском и енглеском језику.

4. СТАЊЕ И АКТИВНОСТИ ПО ОБЛАСТИМА

4.1. Полицијско / тужилачко задржавање

Ради праћења поступања полиције према доведеним, ухапшеним и задржаним лицима, као и ради праћења поступања по препорукама Европског комитета за спречавање мучења и нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања које су упућене након посете Републици Србији 2017. године, НПМ је током 2020. године обавио 48 посета полицијским управама и полицијским станицама у њиховом саставу. Све посете биле су ненајављене, а сарадња полицијских службеника са тимом НПМ у свим посетама била је потпуна и професионална.

Поступање према задржаним лицима праћено је и приликом посета заводима за извршење кривичних санкција, с обзиром на праксу да се у појединим полицијским управама за задржавање лица на основу Законика о кривичном поступку користе просторије у заводима за извршење кривичних санкција.

Такође, током посета заводима за извршење кривичних санкција акценат је стављен на поступање полиције према лицима лишеним слободе пре него што су доведени у завод. Тако је НПМ током посета заводима за извршење кривичних санкција обављао разговоре са притвореницима који су на извршење те мере доведени након полицијског задржавања, а у циљу прикупљања информација о поступању полицијских службеника према њима током лишења слободе, задржавања, као и приликом примене других полицијских овлашћења. Посете су обављане тако што су посећивани и локална полицијска станица и завод, што је омогућавало да се укрсте подаци добијени од лица са службеним наводима и документацијом.

На основу обављених посета полицијским управама и полицијским станицама у њиховом саставу сачињено је 22 извештаја и упућене 142 препоруке.

[21] Опциони протокол, члан 22.

На почетку извештајног периода обављене су контролне посете ПС Стари град и ПС Нови Београд, у циљу праћења поступања по препорукама НПМ које су упућене у извештајима након посета које су обављене 2019. године. На основу налаза из контролних посета, НПМ је утврдио да су обе полицијске станице поступиле по препорукама за отклањање уочених недостатака, које су им упућене у извештају након претходне посете.

Тим НПМ у контролној посети ПС Стари град

Пратећи поступање по препорукама ЦПТ које су упућене након посете Републици Србији 2017. године, НПМ је током посета полицијским станицама уочио да је по овим препорукама у знатном броју поступљено. Наиме, у извештајном периоду Министарство унутрашњих послова је, поступајући у складу са Правилником о условима које треба да испуњавају просторије за задржавање лица[22], наставило са унапређењем услова за боравак задржаних лица у просторијама за задржавање – адаптиране су све просторије за задржавање у ПУ за град Београд и знатан број просторија за задржавање у осталим полицијским управама. Све просторије су адаптиране у складу са важећим прописима и стандардима, чиме су у значајној мери унапређени услови боравка задржаних лица. Са адаптацијом просторија за задржавање настављено је и у 2021. години.

Просторија за задржавање у ПС Вождовац

Као важну активност за превенцију тортуре, а уједно и поступања по препорукама ЦПТ, НПМ истиче да је Министарство унутрашњих послова током 2020. године започело са специјалистичким обукама криминалистичких инспектора о техникама саслушања приликом испитивања осумњичених, са којима је потребно наставити и у наредном периоду.

Такође, увидом у документацију у посећеним полицијским станицама утврђено је да се лице које је лишено слободе одмах, на језику који разуме, обавештава о разлозима лишења слободе, о оптужби која му се ставља на терет, као и о својим правима, да се лицима омогућава да о свом лишењу слободе обавесте лице по свом избору и браниоца.

[22] „Службени гласник РС“, бр. 34/18.

Телефонски позив, изабраном адвокату, упућују полицијски службеници, а уколико задржаном лицу треба одредити браниоца по службеној дужности то се чини према списку Адвокатске коморе Србије (АКС), односно преко оформљеног „Кол центра“ АКС за постављање бранилаца по службеној дужности.

Имајући у виду уставно право грађанина да о свом лишењу слободе без одлагања обавести лице по свом избору[23], НПМ је у циљу даљег унапређења поступања у овом делу, указао да је време обавештавања блиске особе неопходно констатовати у записницима о задржавању.

Решења о задржавању у које је тим НПМ остварио увид током ових посета су уручивана задржаним лицима благовремено, односно убрзо након отпочињања задржавања, што су лица својим потписом потврђивала. Такође, приметно је да се лекарски извештаји, односно медицинска документација, по правилу дају задржаном лицу и не одлажу у предмет о задржавању. Уочено је и да се свим лицима која затраже медицинску помоћ пре или током задржавања иста и омогућава, као и да се у мањим срединама, сва лица пре задржавања прегледају од стране лекара, како би исти дао мишљење о томе да ли је лице способно за задржавање. У већем броју посећених полицијских станица полицијски службеници присуствују лекарском прегледу из безбедносних разлога, јер медицинско особље то захтева, али ту чињеницу и своје присуство писмено не констатују. С тим у вези, НПМ је у извештајном периоду упућивао препоруке у циљу унапређења поступања у овом делу. Најзад, охрабрује чињеница да обиласком канцеларија криминалистичких инспектора, у канцеларијама и орманима у највећем броју полицијских станица нису затечени нестандардни и/или необележени предмети из кривичних дела.

Просторија за лекарски преглед задржаних лица у седишту ПУ за град Београд

Недостатак који је уочен и у овом извештајном периоду је да већина полицијских управа и полицијских станица које је НПМ посетио немају посебне просторије за саслушање лица које су опремљене техничком опремом за аудио и/или видео снимање, иако постојање тих просторија представља један вид превентивног поступања и значајну меру заштите лица лишених слободе од евентуалног недозвољеног поступања полицијских службеника.

Такође, иако су уочени напори да се за потребе полицијских станица обезбеде посебне просторије намењене за чување привремено одузетих предмета, потребно је наставити са предузимањем ових активности и ове просторије обезбедити у свим полицијским станицама. Овај проблем је посебно уочен у седишту Полицијске управе за град Београд у којем не постоји адекватан складишни простор намењен за чување одузетих предмета

[23] Устав Републике Србије, „Сл. гласник РС", бр. 98/2006, члан 27, став 2

који потичу из кривичних дела. Сличан проблем у вези са начином чувања одузетих предмета уочен је и током посете ПС Нови Београд. С тим у вези, НПМ је указао да у циљу поступања у складу са законским и подзаконским актима треба остваривати континуирану писану комуникацију са јавним тужилаштвом у сваком појединачном случају, односно за сваки привремено одузети предмет, како би се утврдило да ли постоји потреба за даљим чувањем предмета или је исти потребно вратити, уништити или предати јавном тужилаштву или суду. Такође, указано је на потребу успостављања сарадње са Министарством правде како би се сви привремено одузети предмети након потврђивања оптужнице предавали суду, у складу са важећим прописима.

Такође, НПМ је у извештајном периоду упутио препоруку надлежним органима – Министарству унутрашњих послова и Министарству правде, ради унапређења поступања према задржаним лицима која се смештају у просторије завода за извршење кривичних санкција. Органима је препоручено да Споразумом о сарадњи буде предвиђено да се задржана лица увек смештају одвојено од других лица лишених слободе, да им се омогући боравак на свежем ваздуху и да им се обезбеде средства и услови за одржавање личне хигијене[24].

НПМ је у извештајном периоду по први пут пратио и поступање полиције током јавних окупљања грађана у Београду испред зграде Народне скупштине у јулу месецу[25]. Начин на који се пратило поступање полиције према грађанима, као и сам ток протеста, обухватао је неколико активности и то:

1. Праћење поступања полиције приликом лишавања слободе лица, односно приликом хапшења на улицама током протеста;

2. Посете полицијским станицама са циљем да се обави разговор са лицима која су лишена слободе током протеста и изврши увид у релевантну документацију, како би се утврдио начин на који су полицијски службеници поступали према њима приликом лишења слободе и примене других полицијских овлашћења, као и начин на који су остварена њихова права након довођења у полицијску станицу, односно током полицијског задржавања;

3. Посете Окружном затвору у Београду и Казнено-поправном заводу у Београду – Падинској Скели, са циљем да се обави разговор са лицима којима је изречена мера притвора, односно која су прекршајно кажњена због учествовања у догађајима током протеста, како би се утврдио начин на који су полицијски службеници поступали према њима приликом лишења слободе и примене других полицијских овлашћења, начин на који су остварена њихова права након довођења у полицијску станицу, односно током полицијског задржавања, као и начин на који је према њима поступано након пријема у завод (с посебном пажњом на начин обављања лекарског прегледа по пријему у завод);

4. Праћење поступања полиције и грађана током протеста, у циљу сагледавања начина примене полицијских овлашћења и евентуалног покретања поступака Заштитника грађана по сопственој иницијативи.

У погледу поступања полиције према лицима лишеним слободе током јавних окупљања у јулу месецу 2020. године у Београду, НПМ је обавио ненадзиране разговоре

---

[24] Доступно на: https://www.ombudsman.rs/index.php/2012-02-07-14-03-33/6854-z-sh-i-ni-gr-d-n-sp-r-zu-s-r-dnji-d-puni-i-u-cilju-s-v-riv-nj-pr-v-z-drz-nih-lic-u-z-v-di-z-izvrsh-nj-rivicnih-s-n-ci

[25] Почев од 8. јула 2020. године, па све до 25 јула 2020. године НПМ је сваке вечери присуствовао окупљањима у циљу праћења поступања полиције према грађанима.

са 28 лица лишених слободе, од чега се 17 лица жалило на поступање полиције приликом лишења слободе. Лица су навела да су их непознати полицијски службеници шутирали, ударали гуменом палицом по глави и телу, да су их вређали, претили им и према њима поступали нечовечно и понижавајуће. Такође, поједина лица лишена слободе навела су и да су им постављана питања без присуства браниоца, као и да су полицијски службеници присуствовали лекарским прегледима.

У вези са праћењем поступања полиције према грађанима током јавних окупљања у јулу месецу у Београду, НПМ је сачинио Тематски извештај са 11 препорука за отклањање недостатака и унапређења стања у области, од којих се девет односи на Министарство унутрашњих послова.[26] Извештај је упућен и Комисији за спровођење стандарда полицијског поступања у области превенције тортуре како би наставила са активностима које предузима у циљу подизања свести о забрани било ког облика неадекватног поступања према лицима лишеним слободе.

НПМ је посебно указао да је неопходно спроводити системску и перманентну едукацију полицијских службеника о улози полиције током јавних окупљања и забрани свих облика тортуре и обезбедити да употреба средстава принуде буде у складу са важећим прописима и стандардима, односно да је неопходно обезбедити да се путем додатних едукација стално подиже ниво стручне оспособљености и обучености полицијских службеника у примени полицијских овлашћења, како би се обезбедило да полицијско поступање у примени полицијских овлашћења буде засновано искључиво на правним прописима.

МУП је прихватио све упућене препоруке из Извештаја и предузео активности ради њиховог спровођења, како у погледу обука тако и у вези са другим препорукама, међу којима је и препорука која се односи на потребу да МУП обезбеди да сви полицијски службеници приликом поступања према грађанима, односно примене полицијских овлашћења имају видно истакнута обележја полиције, као и ознаке на основу којих је могуће идентификовати сваког службеника који поступа према грађанима, а која ће, како стоји у одговору МУП бити имплементирана у тексту нове Уредбе о униформи, ознакама и опреми полицијских службеника.

НПМ је у периоду октобар-децембар 2020. године обављао ноћне и ране јутарње ненајављене посете полицијским станицама ради праћења поступања према доведеним и задржаним лицима у вези са поштовањем основних права која су, уједно, и гаранција против злостављања: да одмах, на језику који разуме, лице буде обавештено о разлозима лишења слободе и о својим правима, право на приступ адвокату и лекару, право да се блиска особа обавести о лишењу слободе.

Током обављених посета НПМ је обавио разговоре са преко 100 лица лишених слободе, како са притвореним тако и са задржаним лицима о поступању полицијских службеника према њима приликом лишења слободе, током задржавања, као и приликом примене других полицијских овлашћења. С тим у вези, охрабрује чињеница да се током ових посета највећи број интервјуисаних лица није жалило на поступање полицијских службеника и на могућност остваривања својих права, те да је увидом у документацију утврђено да се ова права у највећем броју случајева поштују.

---

[26] Доступно на: https://npm.rs/index.php?option=com_content&view=article&id=1040:муп-одговорио-на-тематски-извештај-поступање-полиције-према-лицима-лишеним-слободе-током-јавних-окупљања-у-београду&catid=89:2011-10-24-12-47-48&Itemid=82

Такође, приликом ових посета утврђено је да су, поступајући по препорукама НПМ из извештајног периода, унапређене евиденције које полицијске станице воде за задржана лица, на начин да се у записнике о задржавању уноси податак о времену обавештавања блиске особе о лишењу слободе, напомена да су полицијски службеници присуствовали лекарском прегледу на захтев лекара, као и разлози због којих је задржано лице одбило да потпише записник о задржавању.

Позитиван пример праксе у том погледу посебно представља поступање ПС Стари град и ПУ за град Београд - седиште.

У циљу унапређење поступања према доведеним и задржаним лицима, НПМ изражава задовољство што је у највећој мери поступљено по препорукама из извештаја које је НПМ упућивао након обављених посета полицијским управама и станицама у њиховом саставу.

ОПШТЕ ПРЕПОРУКЕ ЗА ОТКЛАЊАЊЕ НЕДОСТАТАКА

Министарство унутрашњих послова ће предузети активности да се полицијске станице опреме одговарајућом техничком опремом за аудио и/или визуелно снимање саслушања.

Министарство унутрашњих послова ће се старати да се у полицијским станицама обезбеде одговарајуће просторије намењене за чување привремено одузетих предмета.

Министарство унутрашњих послова ће наставити са организовањем специјалистичких обука криминалистичких инспектора о техникама саслушања приликом испитивања осумњичених.

Министарство унутрашњих послова ће наставити са предузимањем активности које се односе за унапређење материјалних услова у просторијама за задржавање.

4.2. Извршење кривичних санкција

НПМ је током 2020. године обавио 21 посету заводима за извршење кривичних санкција[27]. Посећена је и Специјална затворска болница у Београду. Сачињено је 5 извештаја[28] и упућено 99 препорука за отклањање уочених недостатака и унапређење поступања органа.

Осим посета заводима које су првенствено биле усмерене на поступање полиције према лицима лишеним слободе пре него што су спроведена у завод, посебна пажња током посета заводима за извршење кривичних санкција посвећена је и начину обављања првог прегледа при пријему у завод, имајући у виду важност улоге коју службе за здравствену заштиту имају у борби против злостављања. У овом делу уочен је напредак у документовању повреда и предузимању даљих активности поводом истих, односно

[27] КПЗ Ниш, КПЗ Сремска Митровица (три пута), КПЗ Пожаревац- Забела, ОЗ Београд (четири пута), ОЗ Краљево, ОЗ Смедерево, ОЗ Нови Сад (два пута), КПЗ у Београду (два пута), ОЗ Чачак, КПЗ Београд – Падинска Скела (два пута), КПЗ Панчево (два пута), КПЗ Ваљево.

[28] Од којих је један (ОЗ Прокупље) сачињен на основу посете која је обављена 2019. године.

прослеђивања информација надлежном јавном тужилаштву, при чему пример добре праксе у вези са наведеним представља поступање Окружног затвора у Београду.

Управа за извршење кривичних санкција наставила је да улаже у материјалне услове смештаја лица лишених слободе и повећање капацитета завода за извршење кривичних санкција, изградњом нових павиљона у Казнено-поправном заводу у Сремској Митровици, Окружном затвору у Лесковцу, а унапређени су материјални услови и у Окружном затвору у Новом Саду, Специјалној затворској болници, Окружном затвору Београд, Казнено-поправном заводу за жене у Пожаревцу.

Стоматолошка ординација и теретана у КПЗ Панчево

Иако је неспорно да све наведено доприноси решавању проблема преоптерећености смештајних капацитета, као и унапређењу заштите лица лишених слободе, треба имати у виду чињеницу да је преоптерећеност смештајних капацитета посебно изражена у затвореним одељењима, у којима су и услови боравка најтежи. С тим у вези, НПМ је током посета заводима утврдио да механизам напредовања у третману по постојећим критеријумима подразумева отежан прелазак осуђених у повољније васпитне групе, тако да се многа осуђена лица отпуштају из затвора из исте васпитне групе у коју су били разврстани одмах по пријему у затвор.

Поступајући по препорукама НПМ, Окружни затвор у Прокупљу предузео је низ активности за стварање бољих услова живота лица лишених слободе - избачени су непотребни лежајеви у просторијама у којима бораве, замењени душеци, а у исхрани повећана количина воћа у недељним јеловницима. Обезбеђена је и примена Закона о бесплатној правној помоћи у односу на лица лишена слободе, а ОЗ Прокупље је обезбедио информаторе за стране држављане који су преведени на неколико језика.

Заводу је од стране Управе за извршење кривичних санкција наложено да правилно документује повреде лица лишених слободе, обавезу лекара да унесе наводе лица о начину настанка, детаљно опише повреде и фотографише их и да изнесе своје мишљење о повезаности навода о настанку и повреда. У одговору који је достављен НПМ стоји и да су у оквиру пројекта Савета Европе израђени специјализовани програми за групни рад са осуђенима, као и да се преко Центра за обуку организују обуке за запослене за примену ових програма.

Поводом притужби већег броја осуђених лица на смештајне услове у IV павиљону у Казнено-поправном заводу у Сремској Митровици, уједно пратећи поступање по упућеној препоруци НПМ из 2012. године да се без одлагања приступи адаптацији тог павиљона с обзиром да не испуњава услове за смештај осуђених, НПМ је обавио контролну посету овом заводу. НПМ је утврдио да је објекат „IV павиљон“ у КПЗ Сремска Митровица пренасељен и да не испуњава услове за смештај осуђених у складу са важећим прописима и стандардима и с тим у вези упутио препоруке[29]. Препоруке се односе на то да се без одлагања предузму мере како би сва осуђена лица у том објекту имала обезбеђен смештај у складу са важећим прописима и стандардима. Такође препоручено је да се надаље у павиљон не разврставају осуђени у спаваонице, док се у њему не обезбеде прописани смештајни услови.

Тим НПМ у посети КПЗ Сремска Митровица

НПМ је током трајања ванредног стања обављао тематске посете у којима је пратио поступање Републике Србије по принципима ЦПТ од 20. марта 2020. године који се односе на третман лица лишених слободе за време пандемије болести COVID 19. НПМ је у овом периоду обављао посете местима на којима се налазе лица лишена слободе како би се проверило на који начин се спроводе мере у борби против ширења болести COVID-19, како се у овим околностима обезбеђује остваривање основних права лица лишених слободе и на који начин су посећене установе поступиле у складу са принципима ЦПТ. Посећени су: ОЗ Београд, КПЗ Београд, КПЗ Београд- Падинска Скела и КПЗ Сремска Митровица.

Управа за извршење кривичних санкција је предузела све потребне активности у погледу организовања рада запослених, обезбеђивања безбедног функционисања свих завода и спровођења мера заштите запослених и лица лишених слободе од могуће инфекције корона вирусом. Током наведених посета уочено је да се поштују мере ради заштите здравља и безбедности лица лишених слободе и запослених, да је снабдевање заштитном опремом редовно и да се према лицима која су у посебном ризику од инфекције примењују појачане мере здравственог надзора. У заводима за извршење кривичних санкција осуђеним лицима је омогућено чешће обављање телефонских разговора (с обзиром на то да су биле забрањене посете) и дужи боравак на свежем ваздуху лица лишених слободе. Снабдевање свих завода заштитном опремом било је редовно, вршила се континуирана испорука маски, рукавица, дезинфекционих средстава и опреме, а у неколико завода обављала се производња заштитних маски и одела. Такође, сходно принципима ЦПТ, бројно стање лица лишених слободе је смањено применом института условног отпуста, превременог отпуста, режим одређивањем мере притвора, као и рестриктивним упућивањем нових лица на издржавање казне затвора.

---

[29] Доступно на: https://npm.rs/attachments/article/994/42421%20preporuka%20IV%20paviljon.pdf.

НПМ је поводом наведених посета израдио Тематски извештај: *Примена принципа ЦПТ о поступању према лицима лишеним слободе за време пандемије коронавируса*[30] који је достављен свим посећеним установама и надлежном министарству. У Извештају о обављеним посетама НПМ је упутио препоруку да се свим лицима лишеним слободе, током забране посета, омогући да наставе да одржавају контакте са члановима породице и другим блиским лицима преко телефона у већем обиму него у редовним околностима. Такође, уколико забрана посета траје дуже, потребно је обезбедити и друге алтернативне начине комуникације, рачунајући и комуникацију преко интернета.

По овој препоруци Управа за извршење кривичних санкција поступила је у веома кратком року, те је осуђеним лицима омогућен већи број телефонских контаката са члановима породице и другим блиским лицима, као и комуникација путем интернета, односно преко скајпа.

Пример позитивне праксе у поступању по овој препоруци представља Казнено-поправни завод у Панчеву у којем је непосредно по упућивању предметне препоруке осуђеним лицима омогућено да поред телефонског контакта, као и посета које су у међувремену поново омогућене, остварују комуникацију са члановима породице и другим блиским лицима преко интернета, коришћењем програма за пренос слике и звука (Скајп) сваког дана у периоду од 8 до 14 часова, најмање пола сата недељно, а уколико услови дозвољавају и у дужем трајању.

Препознајући да су зависници од психоактивних супстанци посебна група унутар затворске популације која захтева специјализован приступ, НПМ је у извештајном периоду обављао посете установама за извршење кривичних санкција с циљем да се утврди степен присутности овог проблема у заводима и одговор завода на исти као и с циљем отклањања околности које би могле погодовати настанку било ког облика злостављања. С тим у вези, изабран је узорак од 5 казнено-поправних завода (КПЗ Сремска Митровица, КПЗ Београд, КПЗ Панчево, КПЗ Ниш, КПЗ Пожаревац) и 5 окружних затвора (ОЗ Чачак, ОЗ Краљево, ОЗ Нови Сад, ОЗ Смедерево, ОЗ Београд) које је НПМ посетио током 2020. године. Проблем је посматран са три аспекта: безбедносног, третманског и здравственог, са намером да се провери које активности заводи предузимају у циљу откривања и спречавања уноса психоактивних супстанци, да ли у заводима постоје специјализовани програми за рад са осуђеним лицима која имају проблем зависности од психоактивних супстанци, који се програми спроводе, која терапија је доступна, да ли је особље едуковано да спроводи програме лечења, односно третмана, које се мере предузимају у циљу смањења потражње и доступности, превенције и редукције штетних последица. Поводом наведеног, НПМ је сачинио Тематски извештај са 8 препорука у којима је, између осталог, указано на потребу за специјализованим приступом када су у питању зависници од психоактивних супстанци, потребу за већим бројем запослених на пословима третмана, службеника обезбеђења и здравственог особља, као и за стварањем услова за рехабилитацију зависника од опојних дрога, који подразумевају постојање посебних одељења, посебних програма рада и обученог особља како примарни проблем зависности не би остао нерешен и у сенци секундарног проблема извршења кривичног дела.

Управа за извршење кривичних санкција је прихватила упућене препоруке и предузела активности на запошљавању припадника службе за обезбеђење и васпитних радника у заводима, као и ради доступности лекара психијатра у свим

[30] Доступно на: https://www.ombudsman.rs/index.php/2011-12-25-10-17-15/2011-12-26-10-05-05/6627-o-3.

заводима. У складу са препорукама НПМ Управа је препоруку НПМ да се у свим заводима створе услови за реализацију индивидуалних циљева који се постављају осуђенима доставила Одељењу за инспекцију, како би приликом вршења надзора контролисао да ли су индивидуални циљеви и планирани поступци и активности и задаци особља у реализацији програма поступања реално постављени, у односу на могућности завода и да ли се они према плану спроводе.

Уједно, Управа је обавестила НПМ да ће предузети мере на изналажењу најбољег решења за остваривање контакта и сарадње са надлежним центрима за болести зависности, који имају едуковани кадар за увођење супституционе терапије, како би се процениле индикације за увођење ове терапије лицима која нису започела лечење од болести зависности на слободи.

У оквиру пројекта Савета Европе, израђени су нови специјализовани програми за групни рад са осуђеницима, међу њима и Специјализовани програм за групни рад са зависницима од дрога који је дистрибуиран свим заводима.

Током извештајног периода НПМ је обавио прву редовну посету Казнено-поправном заводу у Панчеву, која је била дводневна, а током које је контролисано комплетно стање у установи у погледу поштовања права лица лишених слободе. О обављеној посети сачињен је Извештај[31] у којем је НПМ похвалио примере позитивне праксе у поступању према лицима лишеним слободе у овој установи и упутио четири препоруке за отклањање недостатака и даље унапређење поступања. По свим упућеним препорукама Завод је поступио у року.

Посета тима НПМ КПЗ Панчево

Обављена је и дводневна системска посета Окружном затвору у Чачку, а НПМ је поводом исте сачинио Извештај[32] са 43 препоруке за отклањање уочених недостатака и унапређење стања у области. Поступљено је по 26 препорука, за 16 препорука је потребно даље праћење а по једној препоруци није поступљено. У циљу поступања по упућеним препорукама започете су активности на унапређењу материјалних услова у спаваоницама и тоалетима а након обезбеђивања материјалних средстава предузеће се и радње и у циљу изградње посебне просторије за посете са брачним

[31] Доступно на: https://npm.rs/index.php?option=com_content&view=article&id=946:управа-за-извршење-кривичних-санкција-о-поступању-по-препорукама-заштитника-грађана-у-обављању-послова-нпма&catid=112&Itemid=116

[32] Доступно на: https://npm.rs/index.php?option=com_content&view=article&id=1015:окружни-затвор-у-чачку-поступа-по-препорукама-нпма&catid=112&Itemid=116

другом, децом или другим блиским лицем. Такође, службеници обезбеђења су у међувремену похађали обуку о примени мера принуде, а унапређено је и њихово поступање у вези са спроводом лица лишених слободе. Запослени у Служби за третман, прихватајући препоруку НПМ, ће спроводити процедуру додељивања проширених права и погодности, у складу са законом, а у наредном периоду ће предузети активности на реализацији групног рада кроз радионице на тему превенције злоупотребе психоактивних супстанци и предузеће се активности како би се омогућило радно ангажовање прекршајно кажњеним и притвореним лицима, уколико буду исказали заинтересованост. Такође, Служба за здравствену заштиту ће при првом лекарском прегледу лица лишених слободе обављати преглед свих телесних предела без одеће, што ће омогућити откривање евентуалних телесних повреда које могу бити у вези са насилним поступањем према лицу. Уведена је и пракса фотографисања уочених повреда и уцртавања у шему тела, а лекар ће у извештају о утврђеним повредама уносити мишљење о повезаности изјаве лица са насталим повредама. Описаним начином рада, поступајући у складу са препорукама НПМ упућеним на основу важећих прописа и стандарда, као и Истанбулским протоколом, Служба за здравствену заштиту доприноси заштити лица лишених слободе од злостављања. Такође, поступајући по препоруци НПМ, Управа за извршење кривичних санкција је расписала конкурс за пријем у стални радни однос једног радника службе за обезбеђење, радника за алтернативне санкције, а предузимају се активности и ради пријема у стални радни однос лекара и још једног медицинског техничара.

У односу на претходни извештајни период, у овом извештајном периоду су уочени позитивни примери завода који су направили програм радног ангажовања за притоворена лица[33], а приметан је и помак у повећању упослености осуђених лица. Међутим, наведено треба развити на цео затворски систем. И даље постоји потреба да се притвореницима и осуђенима распоређеним у затвореним одељењима затвора омогући довољно расположивих активности, као и боравак током дана у заједничким просторијама са осталим осуђеницима, односно притвореницима са којима им због вођења кривичног поступка суд није ограничио контакт.

Иако је у појединим заводима ангажовано додатно медицинско особље, и даље их је недовољно за 24-часовно присуство у заводима. Такође, приликом посета појединим заводима, уочено је се у редовном затворском режиму налазе поједини осуђени са менталним сметњама, којима се у тим околностима издржавања казне не може пружити индивидуализиран приступ њиховом лечењу, који би обухватио припрему индивидуалног плана лечења и пружање делотворног психо-социјалног рехабилитационог третмана.

[33] ОЗ Београд, КПЗ Панчево.

ОПШТЕ ПРЕПОРУКЕ ЗА ОТКЛАЊАЊЕ НЕДОСТАТАКА

Управа за извршење кривичних санкција треба да повећа број запослених у заводским службама како би било омогућено поступање према лицима лишеним слободе у потпуности у складу са прописима и стандардима.

Управа за извршење кривичних санкција треба да осуђенима распоређеним у затворена одељења омогући довољно расположивих активности, као и боравак током дана у заједничким просторијама са осталим осуђеницима.

Управа за извршење кривичних санкција треба да унапреди могућности преласка осуђених у повољнију васпитну групу.

Управа за извршење кривичних санкција треба да обезбеди да сва лица са менталним сметњама која издржавају казну затвора буду измештена из редовног затворског режима и да им се у стационарној здравственој јединици унутар завода, Специјалној затворској болници или другој одговарајућој здравственој установи пружи здравствена заштита примерена њиховој болести и потреби за лечењем.

4.3. Задржавање особа у установама социјалне заштите

НПМ је током 2020. године посетио три установе социјалне заштите домског типа[34]. Почетком извештајног периода НПМ је обавио системску посету Геронтолошком центру Панчево, током које је контролисано комплетно стање у установи у погледу поштовања права корисника. У Извештају који је сачињен поводом предметне посете упућено је 10 препорука за отклањање недостатака и унапређења стања у области[35].

Поступајући по препорукама Заштитника грађана у обављању послова НПМ, ова установа је сачинила брошуре о правима корисника и доставила их својим корисницима. Такође, Установа је извршила допуне здравствених картона активних корисника у вези са детаљном анамнезом и описом соматског стања корисника при пријему у установу и утврдила процедуру како би убудуће искључиво специјалиста неуропсихијатар могао да ординира терапију антипсихотицима.

У одговору поводом поступања по препорукама, НПМ је обавештен да ће се у наредном периоду радити на оснаживању дементних и непокретних корисника/ца и у складу са њиховим могућностима укључиваће их у програме и активности који су доступни психилошки очуваним корисницима и без тешкоћа у кретању. У оквиру реновирања Установе очекује се ограђивање дворишта, што ће допринети већем степену слободе дементних корисника на отвореном простору и могућности чешћег извођења на свеж ваздух.

Посете Заводу за васпитање деце и омладине Београд – Васа Стајић и Дому Јован Јовановић Змај биле су усмерене на праћење поступања према малолетним мигрантима без пратње. Налази из ових посета са препорукама су део тематског извештаја који је

---

[34] Геронтолошки центар Панчево, Завод за васпитање деце и омладине Београд-Васа Стајић, Дом Јован Јовановић Змај.

[35] Доступно на: https://npm.rs/index.php?option=com_content&view=article&id=996:дементни-и-непокретни-корисници-биће-укључени-у-све-програме-и-активности-геронтолошког-центра-панчево&catid=112&Itemid=116

сачињен на основу посета НПМ посвећених праћењу поступања према малолетним мигрантима без пратње. Овај извештај је упућен надлежним органима 2021. године те ће о налазима из ових посета и упућеним препорукама бити више речи у Извештају НПМ за 2021. годину.

У извештајном периоду сачињена су два извештаја из посета које су обављене током 2019. године и то: Дому за душевно оболела лица „Чуруг“[36], као и Тематски извештај „Људска, сексуална и репродуктивна права жена са инвалидитетом у установама социјалне заштите“[37] који се односи на пет тематских посета установама социјалне заштите[38].

Током наведених тематских посета, НПМ је, између осталог, утврдио да надлежни Центри за социјални рад остварују нередован и недовољан контакт са својим штићеницима смештеним у установама социјалне заштите домског типа, којима су одређени као непосредни старатељи, да су кориснице у установама социјалне заштите домског типа недовољно информисане о својим правима, пре свега, о процедури, роковима и осталим релевантним информацијама за повраћај пословне способности, да у Заводу за смештај одраслих лица „Мале пчелице“, Дому за децу и омладину ометену у развоју „Ветерник“ и Дому за децу и лица ометена у развоју „Др Никола Шуменковић“ поједине собе за смештај корисница нису у складу са стандардима у односу на прописан квадратни простор по кориснику, односно да постоји пренасељеност смештајних капацитета, да је појединим корисницама Дома за децу и омладину ометену у развоју „Ветерник“ограничена слобода кретања унутар установе, као и да време проводе неструктуирано и без икаквих дневних активности и садржаја, да у Заводу „Мале пчелице“ кориснице са потребом за већим степеном подршке често носе одећу и обућу која им не одговара по величини или тренутним временским приликама, да у појединими установама туш кабине намењене корисницима оба пола не обезбеђују приватност приликом туширања јер нису вратима одвојене од остатка купатила. Такође, уочено је да не постоји довољан број медицинског и неговатељског особља који неопходан за рад са корисницима, да не постоји посебан образац за информисани пристанак корисница на уведену/накнадно уведену медицинску меру, да се у појединим установама кориснице не информишу адекватно о методама превенције сексуално преносивих болести и нежељене трудноће у циљу очувања репродуктивног здравља, као и да се не организују редовни систематски гинеколошки прегледи и сл.

Имајући у виду утврђене недостатке, НПМ је у извештајном периоду посећеним установама и надлежним органима, односно министарству упутио 25 препорука.

Након обављене посете Дому за душевно оболела лица „Чуруг“ и упућивања извештаја са шест препорука за отклањање уочених недостатака, НПМ је у извештајном приоду примио обавештење о предузетим активностима у циљу поступања по препорукама. Поступајући по упућеним препорукама, Дом је покренуо поступак јавне набавке пројектне документације за свеобухватну реконструкцију постојећих смештајних

---

[36] Доступно на: https://npm.rs/index.php?option=com_content&view=article&id=995:након-препорука-нпма-унапређен-положај-корисника-дома-за-душевно-оболела-лица-чуруг&catid=112&Itemid=116

[37] Број извештаја 414–75/2020 од 30.12.2020. године.

[38] Дом за децу и лица ометена у развоју „Др Никола Шуменковић“ у Стамници, Геронтолошки центар „Јеленац“ - Радна јединица за смештај одраслих и старијих са интелектуалним и менталним тешкоћама у Тешици, Дом за децу и младе са интелектуалним и менталним потешкоћама у Ветернику, Завод за смештај одраслих лица „Мале Пчелице“ и Дом за смештај душевно оболелих лица „Свети Василије Острошки - Чудотворац“ у Новом Бечеју

капацитета како би се обезбедили услови за смештај корисника у складу са прописима, те се у наредном периоду очекује реновирање Дома. Такође, планирана је набавка једног амбулантног возила за потребе превоза корисника на специјалистичке прегледе.

Проблеми корисника у установама социјалне заштите домског типа, у извештајном периоду били су, пре свега, условљени епидемиолошким мерама које су за последицу, између осталог, имале забрану напуштања установе и забрану посета на дужи рок, те тиме и знатно ограничење могућности контаката са породицом. Такође, и даље је евидентан недостатак особља за рад са корисницима, што неповољно може да утиче на квалитет пружања здравствених и психосоцијалних услуга.

Као што је речено, у овом извештајном периоду НПМ није могао да оствари у потпуности свој мандат у установама социјалне заштите домског типа, имајући у виду да Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања у једном периоду није омогућавало посете позивајући се на Наредбу о забрани посета и ограничењу кретања у објектима установа за смештај старих лица[39]. Иако је Министарству указано на све међународне обавезе које је наша земља преузела усвајањем Закона о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака, као и да ће посете обављати уз пуно уважавање свих прописаних превентивних мера, Заштитник грађана у обављању послова НПМ је од стране ресорног министарства третиран као посетилац. С тим у вези, НПМ је указао ресорном министарству да онемогућавање остваривања мандата у установама социјалне заштите представља кршење законских прописа, међународних стандарда, обавезе сарадње органа управе са Заштитником грађана и за последицу има немогућност контроле поштовања основних права лица која се налазе у установама социјалне заштите и одвраћања државних органа и службених лица од поступања које би могло имати карактер злостављања.

ОПШТЕ ПРЕПОРУКЕ ЗА ОТКЛАЊАЊЕ НЕДОСТАТАКА

Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања ће у будућем раду испуњавати законом прописану обавезу сарадње са Заштитником грађана и омогућити НПМ да неометано обавља посете установама социјалне заштите домског типа.

Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања преиспитаће кадровско стање у установама социјалне заштите домског типа како би се обезбедио потребан број медицинског, неговатељског и другог особља у циљу адекватног третмана корисника и функционисања установа.

Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања треба да интензивира активности у циљу законског уређивања услова и поступка за ограничавање слободе кретања корисника смештених у установама социјалне заштите домског типа.

Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања треба да интензивира активности у правцу деинституционализације.

[39] „Службени гласник РС“ бр. 28/20, 66/20 и 87/20.

4.4. Задржавање особа са менталним сметњама у психијатријским болницама

У извештајном периоду НПМ је обављао тематске посете установама у којима се на лечењу налазе форензички пацијенти, ради праћења поступања према лицима на извршењу мера безбедности обавезног психијатријског лечења и чувања у здравственој установи, обавезног лечења наркомана и обавезног лечења алкохоличара, као и на извршењу одговарајућих заштитних мера изречених у прекршајном поступку. Посећене су: СБПБ „Др Славољуб Бакаловић“ у Вршцу, СБПБ „Горња Топоница“ у Горњој Топоници, СБПБ „Свети Врачеви“ у Новом Кнежевцу. Са овим циљем НПМ је у извештајном периоду посетио и Специјалну затворску болницу у Београду.

Тематски извештај НПМ из ових посета биће упућен у 2021. години, те ће налази из ових посета бити представљени у Годишњем извештају НПМ за 2021. годину.

Посета НПМ тима СБПБ „Свети Врачеви“ у Новом Кнежевцу

СБПБ „Др Славољуб Бакаловић“ у Вршцу и СБПБ „Горња Топоница“

Професионално поступање руководства и запослених током посета НПМ наведеним психијатријским болницама и Специјалној затворској болници у Београду, у постојећим епидемиолошким условима, представљало је пример добре праксе у поступању, у складу са законом предвиђеном обавезом сарадње органа са НПМ.

У 2020. години сачињена су два извештаја о обављеним редовним, системским посетама[40] и упућено укупно 21 препорука које се односе на поступање према лицима која се налазе на смештају и лечењу у посећеним установама. Највећи број упућених препорука усмерен је на унапређење поступања приликом примене мере физичког спутавања пацијената, како би се ова мера спроводила и евидентирала у потпуности у складу са важећим прописима и стандардима поступања према особама са менталним сметњама.

НПМ је примио и одговоре органа о предузетим радњама, активностима и мерама ради поступања по препорукама из упућених извештаја. Поступајући по препорукама НПМ, посећене установе предузеле су активности ради потпуног и детаљног евидентирања података од значаја за спровођење мере физичког спутавања агитираних пацијената и унапређења поступања у погледу информисаног пристанка пацијената на предложену медицинску меру, сачињавања посебних образаца за информисани пристанак пацијента на накнадно уведену медицинску меру како би се онемогућило паушално давање сагласности на медицинске мере, израде плана едукације средњег медицинског кадра и проширење плана психосоцијалне рехабилитације у складу са индивидуалним потребама пацијената и прилагођено њиховим могућностима.

Клинички центар Војводине обавестио је НПМ и да су у сарадњи са Канцеларијом за управљање јавним улагањима обезбеђена средства за реконструкцију зграде Клинике за психијатрију, чије је спровођење планирано у 2021. години, на који начин ће се, у складу са упућеним препорукама, унапредити материјални услови намењени стационарном психијатријском лечењу деце и адолесцената и омогућити позитивно терапијско окружење пацијентима.Такође, пацијентима чије здравствено стање то дозвољава континуирано је омогућено да проводе време на свежем ваздуху, што се наводи да ће бити значајно доступније након планиране реконструкције зграде. У складу са препорукама НПМ, информације о правима пацијената и механизмима њихове заштите постављене су на Клиници и у оквиру болничких одељења, као и Књига жалби и Књига утисака.[41]

Општа болница у Јагодини је, у циљу реализације упућених препорука у погледу обезбеђивања обука здравствених радника о условима и поступку примене мере физичког спутавања и израде програма континуиране специјалистичке едукације средњег медицинског кадра, обавестила НПМ да је отпочела сарадњу са референтним установама у земљи. У вези са препоруком да се створе услови и омогући пацијентима да проводе одређени део времена на отвореном, без обзира на временске прилике, планирана је реконстукција којом би психијатријски пацијенти добили зелену површину за рекреацију и боравак на свежем ваздуху, али су радови одложени због епидемиолошке ситуације.[42]

У погледу препоруке НПМ упућене Министарству здравља да предузме активности у циљу формирања центра за заштиту менталног здравља у заједници, Министарство здравља обавестило је Заштитника грађана да је у току формирање

---

[40] Извештај о посети Клиници за психијатрију Клиничког центра Војводина (број 413-50/19) и Извештај о посети Служби за психијатрију Опште болнице Јагодина (број 413-67/19).

[41] Доступно на: https://npm.rs/index.php?option=com_content&view=article&id=986:поступање-клиничког-центра-војводине-по-препорукама-нпм&catid=112&Itemid=116

[42] Доступно на: https://npm.rs/index.php?option=com_content&view=article&id=967:служба-за-психијатрију-опште-болнице-у-јагодини-и-министарство-здравља-поступили-по-препорукама-заштитника-грађана&catid=110&Itemid=113

радне групе за имплементацију и спровођење Акционог плана Стратегије за заштиту менталног здравља за период 2019-2026. године, као и да су, у условима пандемије, активности на том пољу условљене епидемиолошким препорукама, с обзиром да је за успостављање центара за ментално здравље неопходан рад на терену.

У појединим установама посебно долази до изражаја потреба правовременог планирања запошљавања здравствених радника и благовременог едуковања потребног кадра за будући рад. Такође, и даље је присутан изостанак континуиране специјалистичке едукације средњег медицинског кадра за рад са особама са менталним сметњама, што може погодовати настанку понашања која могу имати карактер злостављања. Недостају и капацитети за збрињавање ургентних стања малолетника, што онемогућава свим пацијентима лечење у близини породице.

Као и у претходним извештајним периодима, и у овом извештајном периоду је уочено да је и даље мали број служби за заштиту менталног здравља у заједници, и поред потребе да се интензивирају активности на деинституционализацији у смислу напуштања праксе дугорочног боравка пацијената у болницама и успостављања ванинституционалног збрињавања и подршке у заједници особама са менталним сметњама (и њиховим породицама), у циљу њиховог збрињавања и омогућавања живота и лечења у заједници.

Имајући у виду да у актуелној епидемиолошкој ситуацији (као и у сличним ванредним околностима) потреба за унапређењем система заштите менталног здравља постаје још израженија и значајнија него у редовним околностима, неопходно је без одлагања: развити мрежу служби за заштиту менталног здравља у заједници које ће пружати свеобухватну заштиту менталног здравља, уз најмање могуће рестрикције и што ближе породици, кадровски оснажити постојеће специјализоване службе при здравственим установама и обезбедити континуирану едукацију запослених из области менталног здравља. Не мање значајан сегмент је улагање у борбу против стигматизације и дискриминације особа са менталним поремећајима, подизање свести о значају менталног здравља и улагање у реформе у области менталног здравља у правцу поштовања људских права и третмана особа са менталним сметњама у складу са принципима савремене психијатрије. Недостатак средстава за заштиту менталног здравља и непостојање података о проценту тих средстава у односу на средства издвојена за здравство у целини, не смеју служити као оправдање нити бити препрека за неопходна улагања у очување и унапређење менталног здравља грађана.

НПМ у наредном периоду планира да интензивира дијалог са Министарством здравља, у вези са могућим начинима имплементације појединих препорука. Наведено се првенствено односи на опште препоруке за отклањање недостатака.

ОПШТЕ ПРЕПОРУКЕ ЗА ОТКЛАЊАЊЕ НЕДОСТАТАКА

Министарство здравља треба да повећа број запослених различитог профила у психијатријским установама, како би било омогућено поступање према пацијентима у потпуности у складу са прописима и стандардима.

Министарство здравља треба да предузме мере из своје надлежности у циљу унапређења примене мере физичког спутавања везивањем пацијената у психијатријским болницама.

Министарство здравља ће предузети активности у циљу формирања центара за заштиту менталног здравља у заједници, уз обезбеђивање потребних ресурса, а ради превенције, лечења и рехабилитације пацијената у заједници и унапређења менталног здравља.

4.5. Поступање према избеглицама / мигрантима

НПМ је током извештајног периода наставио са праћењем положаја миграната у Србији. И даље је мали број миграната који су стварни тражиоци азила. Малолетни мигранти без пратње су смештани у центре за азил у Боговађи и Сјеници – под надлежношћу Комесаријата за избеглице и миграције, домове Васа Стајић, Завод за васпитање деце и омладине у Нишу и Ј.Ј. Змај под надлежношћу Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и у две куће којима управљају невладине организације: Кућа „Педро Арупе“ у Београду – организација *Jesuit refugee service* и Кућа Спаса у Лозници – организација *Border free Serbia*.

НПМ је у извештајном периоду посетио све наведене установе, у циљу праћења поступања према малолетним мигрантима без пратње, али је извештај из посета са препорукама надлежним органима упућен у 2021. године, те ће налази из ових посета и упућене препоруке бити представљени у Годишњем извештају НПМ за 2021. годину.

НПМ је током 2020. године обављао посете прихватним центрима за мигранте ради провере стања и услова у њима, поступања према лицима која се налазе у овим центрима и мерама које је Комесаријат за избеглице и миграције предузео ради заштите од ширења корона вируса. Поводом ових посета НПМ је сачинио извештај са 12 препорука које су упућене надлежним органима[43].

Мигрантима није било дозвољено да се крећу ван круга прихватних центара и центара за азил у периоду који је трајао од 16. марта, када је Влада донела Одлуку о привременом ограничењу кретања па све до 14. маја 2020. године када је министар здравља донео Наредбу о престанку важења Наредбе о ограничењу кретања на прилазима отвореном простору и објектима прихватних центара за мигранте и центара за азил. Контакт са спољним светом мигрантима је био омогућен само путем интернета и телефона.

НПМ је током посета уочио да је број смештених лица у појединим центрима био увећан, с обзиром на то да су у периоду трајања ванредног стања мигранти који су били ван центара смештени у центре. КИРС је предузимао мере да смештајне капацитете растерети, као и да корисницима центара пружи све релевантне информације о пандемији COVID-19 и разлоге за ограничење кретања као и препоруке Светске здравствене организације. Покренут је дневни билтен који је преведен на енглески, француски, фарски и арапски језик и дистрибуиран у све центре где су смештени мигранти. У свим центрима су присутни медицински тимови. Што се хигијенско епидемиолошког надзора тиче, контролу су обављали територијално надлежни заводи за јавно здравље. У свим центрима су оспособљене и просторије за изолацију. Набављена су додатна средства за личну и колективну хигијену и дезинфекцију као и маске и рукавице за запослене у центрима, а међу мигрантима и тражиоцима азила јавио се велики број волонтера који је помогао запосленима у Комесаријату да се организују додатне мере превенције.

---

[43] Доступно на: https://npm.rs/attachments/article/934/Izvestaj.pdf

НПМ је током посете Прихватном центру у Обреновцу и Прихватном центру у Адашевцима уочио да су смештајни капацитети преоптерећени, а услови смештаја на незадовољавајућем нивоу. Током посете Прихватном центру у Обреновцу тим НПМ је имао прилику да се увери у то да су међусобни сукоби и други инциденти чести, да приликом сукоба међу мигрантима долази до оштећења и уништавања имовине у Центру, да у смени нема довољног броја службеника Комесаријата за избеглице и миграције, да службеници нису обучени нити имају законска овлашћења која би примењивали у случају нарушавања реда и мира у Центру, те да им је рад на прихвату и збрињавању миграната у оваквим околностима и условима изузетно отежан. Имајући у виду наведено, а у циљу превенције нежељених догађаја, НПМ је упутио допис Полицијској управи за град Београд са предлогом да се у овом центру обезбеди стално присуство полицијских службеника, након чега је полиција доставила изјашњење да је преузела обезбеђивање Центра.

Имајући у виду материјалне услове у посећеним центрима, посебно преоптерећеност смештајних капацитета, услове за одржавање личне хигијене, неподобност шатора и других привремених објеката за дужи боравак особа у њима, НПМ је указао надлежним органима да овакво поступање у продуженом трајању кумулативно може достићи праг нечовечног и понижавајућег поступања. С тим у вези, НПМ је скренуо пажњу на чињеницу да уколико се у будућности наша земља суочи са новим таласом заразе, који ће евентуално захтевати увођење рестриктивних мера, надлежни органи, а пре свега КИРС, треба да предузму мере да смештајне капацитете растерете, односно да размотре могућност отварања нових прихватних центара како би се оптимализовао број смештених миграната, као и да предузму активности на унапређењу услова смештаја и боравка у свим центрима центрима како би се обезбедили услови за поштовање основних људских права миграната који ће у боравити у прихватним центрима у Републици Србији.

Прихватни центар за мигранте у Обреновцу

НПМ је обавио посету Прихватилишту за странце у Падинској Скели, у циљу праћења примене принципа ЦПТ о поступању према лицима лишеним слободе за време пандемије болести COVID 19. Ова посета обављена је у оквиру тематских посета које је НПМ обављао током трајања ванредног стања у циљу праћења примене принципа ЦПТ о поступању према лицима лишеним слободе за време пандемије болести COVID 19. Налази из ове посете престављени су у Тематском извештају *Примена принципа ЦПТ о поступању према лицима лишеним слободе за време пандемије коронавируса*.

НПМ је током извештајног периода пратио и поступање граничних власти на Аеродрому Никола Тесла и услове у којима бораве особе лишене слободе у транзитној зони. У извештајном периоду предузете су активности на унапређењу смештајних услова у којима бораве особе у транзитној зони, с обзиром на то да су радови на

реконструкцији Аеродрома укључили и изградњу нове просторије за смештај странаца којима је одбијен улазак у земљу, а која ће бити у складу са важећим стандардима. Такође, поступајући по препоруци НПМ Станица граничне полиције Београд на Аеродрому „Никола Тесла“ је на видном месту у просторији у коју се смештају лица којима је одбијен улазак у Републику Србију истакла контакте релевантних домаћих и међународних организација које овим лицима пружају помоћ у остваривању њихових права.

Просторија за мајке са децом којима је одбијен улазак у земљу на аеродрому „Никола Тесла“

Током 2020. године надлежним органима је упућен Извештај о посети Станици граничне полиције Ниш и Аеродрому "Константин Велики" Ниш, која је обављена 2019. године. Имајући у виду да СГП Ниш нема услова за регистрацију странаца који су изразили намеру да траже азил у Републици Србији, НПМ је упутио и препоруку да се наведено обезбеди, а Управа граничне полиције је обавестила НПМ да ће у складу са својим могућностима решавати техничке могућности у вези са регистрацијом странаца који су изразили намеру да поднесу захтев за азил и предузети мере на обезбеђивању неопходне опреме и адекватних просторија.

НПМ је размотрио Предлог закључка о усвајању Миграционог профила Републике Србије за 2019. годину и предложио да се Статистика која се односи на превенцију илегалног уласка и боравка допуни статистичким подацима о принудним удаљењима.

4.6. Извршење дисциплинских санкција - забране удаљења из посебних просторија у војном објекту

Будући да су Законом о Војсци Србије прописане дисциплинске санкције које се могу изрећи због повреде војне дисциплине, а да неке од њих, у смислу Опционог протокола, представљају лишење слободе, НПМ је током 2019. године отпочео праксу посета војним објектима у којима се налазе просторије за извршење дисциплинских санкција које се састоје у забрани удаљења из посебних просторија у војном објекту.

НПМ сматра да на овај начин Република Србија истовремено поступа и по препоруци Комитета министара Савета Европе државама чланицама да предузму мере заштите припадника оружаних снага од излагања мучењу или нечовечном или понижавајућем поступању или кажњавању, уз посвећивање посебне пажње рањивијим категоријама као што су регрути. Такође, посете НПМ су облик цивилне и демократске контроле Војске Србије предвиђене Уставом, као и Законом о Војсци Србије, којим је прописано да демократску и цивилну контролу Војске Србије врше Народна скупштина,

Заштитник грађана и други државни органи у складу са својим надлежностима, грађани и јавност.[44]

Током посета касарнама, НПМ није затекао ниједно лице на извршењу дисциплинске санкције забране удаљења из посебних просторија у војном објекту нити су те санкције изрицане током 2019. године до дана посета НПМ. У већини јединица Војске Србије и већини посећених касарни, ове санкције нису изрицане ни извршаване од 2011. године када је обустављена обавеза служења војног рока.

У пракси, дисциплинске санкције које се састоје у забрани удаљења из посебних просторија у војном објекту тешко су примењиве. Наиме, припадник Војске Србије одговоран је за повреду дужности из службе, док је у служби. У условима добровољног служења војног рока, када су војници под уговором који закључују са Министарством одбране, изрицање забране удаљења из посебних просторија у војном објекту у трајању дужем од два дана, значило би потребу продужења војног рока, односно продужења уговора, па и свих права и обавеза које из тога произилазе, укључујући и право на плату. Поред тога, за продужење уговора потребна је сагласност воља уговорних страна, коју војник којем је ова забрана изречена не мора дати.

НПМ налази да је управо то разлог што се ове санкције изузетно ретко изричу и извршавају, односно што у већини јединица нису изрицане ни извршаване готово пуну деценију од обустављања обавезе служења војног рока, те се поставља питање сврхе и домашаја прописивања ових дисциплинских санкција. Дисциплинска санкција која се састоји у забрани удаљења из посебних просторија у војном објекту имала би значај у случају поновног увођења обавезе служења војног рока.

НПМ је током извештајног периода сачинио и упутио извештај о посетама војним објектима које су обављене током 2019. године ради праћења поступања према припадницима Војске Србије на извршењу дисциплинских санкција које могу представљати лишење слободе[45]. Као резултат поступања по упућеним препорукама, побољшани су материјални услови у дисциплинским просторијама, преиспитане су и осавремењене одредбе упутстава којима се уређује начин извршења санкције и устројено писано документовање информација о поступању према санкционисаном војнику и битним догађајима током извршења санкције. У просторијама је истакнут дневни режим активности, омогућено је да се посете санкционисаном војнику одвијају у приватности, уведен је обавезан лекарски преглед пре почетка извршења санкције, као и разговор са психологом. Регулисано је да поделу терапије врши искључиво медицинско особље и предвиђена је обавеза информисања санкционисаних војника о могућности подношења притужбе Заштитнику грађана.

4.7. Надзор над поступцима принудних удаљења странаца

НПМ је током 2020. године обавио 18 надзора над поступцима принудних удаљења 40 странаца. С тим у вези, сачињена су два извештаја и упућено 10 препорука за отклањање уочених недостатака.

НПМ је у оквиру вршења надзора над принудним удаљењем странаца, успоставио сарадњу са Министарством унутрашњих послова – Управом граничне полиције и посебно Прихватилиштем за странце у Падинској Скели. Подршку овој сарадњи дао је

---

[44] Закон о Војсци Србије, чл. 29. ст. 3.

[45] Доступно на: https://npm.rs/attachments/article/948/izvestaj%20vojni%20objekti.pdf.

и Високи комесаријат Уједињених нација за избеглице (УНХЦР), који је НПМ обезбедио преводиоце.

Током обављених надзора уочено је да полицијски службеници који спроводе удаљења поштују интегритет и достојанство странаца и показују висок ниво професионалности у обављању овог посла. У односу на претходни извештајни период, НПМ је у овом периоду уочио унапређење у поступању полицијских службеника према странцима, односно да се странци благовремено, а најмање 24 сата раније, обавештавају о спровођењу принудног удаљења, да им се омогућава да о томе да ће бити удаљени из земље обавесте особу по избору, да полицијски службеници током транспорта деце која се принудно удаљују не носе ватрено оружје на видљив начин.

Такође, предузете су активности на проширењу капацитета Прихватилишта за странце и у извештајном периоду започето је са изградњом новог објекта који ће бити у складу са важећим стандардима, а у вези са чим је НПМ упутио допис Министарству унутрашњих послова у којем је указао на међународне стандарде које би требало да испуњавају објекти овог типа. Објекат ће садржати собе за смештај, трпезарију и кухињу, просторију за лекарске прегледе и друге неопходне просторије а у сарадњи са Министарством здравља у Прихватилишту ће бити обезбеђено здравствено особље, које би било свакодневно присутно, обављало лекарске прегледе, преписивало и делило терапију и вршило надзор над општим хигијенским условима.

Изграђена су и два нова прихватилишта у Димитровграду и Пландишту која у извештајном периоду нису стављена у функцију.

Као највећи проблем у поступку принудног удаљења НПМ је утврдио да странци у поступку враћања немају увек могућност да укажу на постојање чињеница које би указивале на сметње да се принудно удаље у одређену земљу што може довести до повреде члана 3. Конвенције против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака.[46]

НПМ је Министарству унутрашњих послова упутио препоруку ради пуног поштовања начела забране враћања (*non-refoulement*). У одговору Министарства је наведено да је у плану да се у сарадњи са УНХЦР организују и одрже семинари и обуке за службенике који поступају према странцима на целој територији земље, а везано за сагледавање испуњености услова за доношење решења о враћању у сваком конкретном случају, али да због епидемијских мера и ситуације у вези са епидемијом заразне болести у протеклом периоду није било могуће реализовати ове активности.

Поводом наведеног, НПМ је упутио одговарајуће препоруке и успоставио дијалог са Министарством.

ОПШТЕ ПРЕПОРУКЕ ЗА ОТКЛАЊАЊЕ НЕДОСТАТАКА

Министарство унутрашњих послова ће обезбедити да у поступку доношења решења о враћању:

- **странац има могућност да укаже да му у одређеној земљи прети прогон због његове расе, пола, сексуалне оријентације или родног идентитета, вере, националне припадности, држављанства, припадности одређеној друштвеној**

[46] Ратификована Законом објављеним у „Службени лист СФРЈ – Међународни уговори", број 9/91.

групи или политичког мишљења, односно у којој постоји ризик да ће бити подвргнут извршењу смртне казне, мучењу, нечовечном или понижавајућем поступању или кажњавању, односно озбиљном кршењу права зајамчених Уставом;

- **надлежни орган оцени ове наводе странца и утврди да ли постоје разлози за забрану принудног удаљења у конкретном случају;**
- **наводи странца и утврђење надлежног органа о забрани принудног удаљења буду наведени у образложењу решења о враћању.**

ДОДАТАК I Препоруке упућене органима власти

I-1 – Препоруке упућене Министарству унутрашњих послова, полицијским управама и полицијским станицама

Министарство унутрашњих послова и Министарство правде ће допуном Споразума о сарадњи уредити да се задржана лица смештају у посебне просторије, одвојено од других лица лишених слободе.

Министарство унутрашњих послова и Министарство правде ће допуном Споразума о сарадњи уредити начин на који ће се задржаним лицима омогућити боравак на свежем ваздуху.

Министарство унутрашњих послова и Министарство правде ће допуном Споразума о сарадњи уредити начин на који ће се задржаним лицима обезбедити средства и услови за одржавање личне хигијене.

Министарство унутрашњих послова и Министарство правде доставиће свим заводима за извршење кривичних санкција, односно полицијским управама, допуњен Споразум о сарадњи, ради информисања о обавезама које имају у поступању према задржаним лицима.

Полицијска управа у Смедереву

ПУ Смедерево одузете предмете неће чувати у канцеларијама полицијских службеника, већ у за то намењеној просторији и сваки такав предмет ће на одговарајући начин обележавати и уносити у евиденцију;

Министарство унутрашњих послова ће за полицијске службенике ПУ Смедерево организовати обуке о циљевима и техникама саслушања и понашању током саслушања;

Министарство унутрашњих послова ће обезбедити наменске просторије за саслушање у полицијским станицама ПУ Смедерево и за потребе снимања саслушања опремити их одговарајућом техничком опремом;

Министарство унутрашњих послова ће за полицијске службенике организовати обуке о поступању према лицима са менталним сметњама;

ПУ Смедерево ће у случајевима задржавања грађана у записник о задржавању унети податак о томе када је члан породице или блиско лице обавештено о његовом лишењу слободе;

ПУ Смедерево ће свим лицима која се задржавају дуже од 12 сати обезбедити барем један комплетан оброк.

Полицијска управа у Новом Саду

ПИ Ново насеље у будућем раду, одузете предмете, неће чувати у канцеларијама криминалистичких инспектора, а сваки такав предмет ће на одговарајући начин обележавати (са назнаком случаја на који се односи);

Министарство унутрашњих послова ће за полицијске службенике ПУ Нови Сад организовати обуке о циљевима и техникама саслушања, и понашању током саслушања. Министарство унутрашњих послова ће обезбедити наменску просторију за саслушање лица у седишту ПУ Нови Сад и опремити је одговарајућом техничком

опремом. Министарство унутрашњих послова ће за полицијске службенике организовати обуке о поступању према лицима са менталним сметњама;

ПИ за дежурство, интервенције и обезбеђење ће у записник о задржавању лица уносити податак о томе када је треће лице (члан породице или блиско лице) обавештено о чињеници лишења слободе;

У ПИ за дежурство, интервенције и обезбеђење полицијски службеници ће писмено констатовати у записнику о задржавању лица податак о томе да су, на захтев лекара из безбедносних разлога, били присутни лекарском прегледу задржаног лица;

ПИ Ново насеље ће, у будућем раду, у случајевима када лице одбије да прими и/или потпише писано обавештење о правима, то констатовати на самом обавештењу.;

ПИ за дежурство, интервенције и обезбеђење ће у свим случајевима задржавања грађана у записник о задржавању уносити податак о томе када су полицијски службеници обишли задржано лице као и напомене у вези са тим уколико постоје;

У просторијама за задржавање у ПИ за дежурство, интервенције и обезбеђење ПУ Нови Сад оспособиће се за рад звоно за позивање дежурног полицијског службеника;

ПУ Нови Сад ће свим лицима која се задржавају дуже од 12 сати обезбедити барем један комплетан оброк.

Полицијска управа у Чачку

Министарство унутрашњих послова ће за криминалистичке инспекторе ПС Горњи Милановац организовати обуке о циљевима и техникама саслушања и понашању током саслушања. Министарство унутрашњих послова ће, без одлагања, опремити одговарајућом техничком опремом просторију, коју ПС Горњи Милановац определи за саслушања осумњичених. Министарство унутрашњих послова ће за полицијске службенике ПС Горњи Милановац организовати обуке о поступању према лицима са менталним сметњама;

У ПИ Чачак, СПИ Чачак и ПС Горњи Милановац полицијски службеници неће присуствовати лекарском прегледу задржаних лица, осим ако то, из безбедносних разлога, затражи лекар који врши преглед. Уколико лекар затражи присуство полицијских службеника, они ће то писано констатовати у записнику о задржавању. Полицијски службеници су дужни да лекара упозоре на све безбедносне аспекте који су релевантни за доношење одлуке од стране лекара о присуству немедицинског особља лекарском прегледу. У СПИ Чачак и ПС Горњи Милановац медицинска документација задржаних лица, рачунајући и њене копије, неће се чувати код полицијских службеника, односно у предметима задржавања лица;

СПИ Чачак ће почетак задржавања возача који су искључени због психофизичког стања рачунати од времена започињања примене полицијског овлашћења довођење;

СПИ Чачак ће у поуци о праву на жалбу против одлуке о задржавању наводити коме се жалба подноси;

Просторије за задржавање у ПИ Чачак користиће се за задржавање лица (до 48 сати по ЗКП, и по другим законским основима);

Изузетно, када се у ОЗ Чачак задржавају лица до 48 сати, полицијски службеници ће вршити надзор над спровођењем те мере и биће одговорни за остваривање права задржаног лица од његовог смештаја у просторију за задржавање до краја задржавања;

Министарство унутрашњих послова ће омогућити приватност задржаним лицима у СПИ Чачак тако што ће у просторијама за задржавање обезбедити да се на видео надзору не може видети обављање физиолошких потреба задржаних лица;

МУП ће у ПС Горњи Милановац и СПИ Чачак обезбедити комплетну постељину за лежај у просторији за задржавање (душек, јастук, јастучницу, чаршав, ћебад и навлака за ћебе);

МУП ће предузети активности у циљу обезбеђивања већег дотока природне светлости и ваздуха, као и јачег вештачког осветљења у просторији за задржавање у ПС Горњи Милановац;

МУП ће у просторијама за задржавање у ПС Горњи Милановац и СПИ Чачак инсталирати дугме електричног звона за позивање дежурног полицијског службеника;

МУП ће предузети потребне активности како би се видео записи са видео надзора у ПС Горњи Милановац чували у трајању не краћем од 30 дана;

Министарство унутрашњих послова ће у ПС Горњи Милановац и СПИ Чачак обезбедити кутију са прибором за прву помоћ;

Министарство унутрашњих послова ће у ПС Горњи Милановац и СПИ Чачак поставити упутство за поступање у случају пожара са планом евакуације, а у СПИ Чачак обезбедити и противпожарни апарат.

Полицијска управа у Краљеву

ПУ Краљево одузете предмете неће чувати у канцеларијама полицијских службеника, већ у за то намењеној просторији.

Министарство унутрашњих послова ће за полицијске службенике ПУ Краљево организовати обуке о циљевима и техникама саслушања и понашању током саслушања.

Министарство унутрашњих послова ће обезбедити наменске просторије за саслушање у полицијским станицама ПУ Краљево и за потребе снимања саслушања опремити их одговарајућом техничком опремом.

Министарство унутрашњих послова ће за полицијске службенике организовати обуке о поступању према лицима са менталним сметњама.

ПУ Краљево ће у случајевима задржавања грађана у записник о задржавању унети податак о томе када је члан породице или блиско лице обавештено о његовом лишењу слободе.

ПУ Краљево ће обезбедити да полицијски службеници, приликом поступања у вези са лекарским прегледима задржаних лица, поштују следеће принципе:

- полицијски службеници неће присуствовати лекарским прегледима задржаних лица;

- полицијски службеници су дужни да лекара упозоре на евентуалне безбедносне ризике да се преглед задржаног лица обави без присуства полицијских службеника;

- полицијски службеници ће присуствовати лекарским прегледима задржаних лица искључиво на захтев лекара, из безбедносних разлога;

- полицијски службеници ће писмено констатовати у записнику о задржавању лица податак о томе да ли су били присутни лекарском прегледу задржаног лица, садржину евентуалног упозорења на безбедносне ризике датог лекару и чињенице које су биле одлучне за то.

ПУ Краљево ће обезбедити комплетну опрему за лежајеве у просторијама за задржавање (душек, јастук, јастучницу, чаршав, ћебад и навлака за ћебе) и исту ће, редовно, одржавати чистом.

ПУ Краљево ће свим лицима која се задржавају дуже од 12 сати обезбедити барем један комплетан оброк.

Полицијска управа у Нишу

ПУ Ниш ће у записницима о задржавању уносити податак када је о времену и месту задржавања обавештено лице по избору задржаног лица;

ПУ Ниш ће обезбедити да приликом лекарских прегледа доведених и задржаних лица полицијски службеници поступају на следећи начин:

- полицијски службеници неће присуствовати лекарским прегледима лица, осим ако то затражи лекар;

- полицијски службеници су дужни да лекара упозоре на све безбедносне аспекте од значаја за доношење одлуке о присуству немедицинског особља лекарском прегледу;

- у случајевима када лекар затражи да полицијски службеници присуствују лекарском прегледу лица, прегледу ће присуствовати полицијски службеници истог пола ког је и лице које се прегледа и биће присутни тако да не могу да чују разговор између лекара и лица;

- полицијски службеници ће у документацију о доведеним и задржаним лицима уносити податке о пруженој лекарској помоћи и евентуалном присуству лекарском прегледу и разлозима за то.

ПУ Ниш ће лицима задржаним у кривичном поступку обезбедити средства за одржавање личне хигијене;

ПУ Ниш ће лицима задржаним у кривичном поступку омогућити боравак на свежем ваздуху.

Полицијска управа у Сремској Митровици:

Министарство унутрашњих послова ће предузети активности како би се за потребе ПИ Сремска Митровица, без одлагања, обезбедила посебна просторија намењена за чување привремено одузетих предмета по ЗКП;

Министарство унутрашњих послова ће за криминалистичке инспекторе ПИ Сремска Митровица организовати обуке о циљевима и техникама саслушања и понашању током саслушања. Министарство унутрашњих послова ће, без одлагања, опредељену просторију за саслушања лица у ПИ Сремска Митровица, опремити одговарајућом техничком опремом;

ПИ Сремска Митровица ће у записник о задржавању лица уносити податак о томе када је треће лице (члан породице или блиско лице) обавештено о чињеници лишења слободе;

У ПИ Сремска Митровица полицијски службеници неће присуствовати лекарском прегледу задржаних лица, осим ако то, из безбедносних разлога, затражи лекар који врши преглед. Уколико лекар затражи присуство полицијских службеника, они ће то писано констатовати у записнику о задржавању. Полицијски службеници су дужни да лекара упозоре на све безбедносне аспекте који су релевантни за доношење одлуке од стране лекара о присуству немедицинског особља лекарском прегледу;

ПИ Сремска Митровица ће у записнике о задржавању уносити податак о томе када су полицијски службеници обишли задржано лице као и напомене у вези са тим уколико постоје;

ПИ Сремска Митровица ће примерак записника о задржавању уручивати задржаном лицу, а уколико задржано лице одбије да га прими или потпише, то ће се констатовати у записнику о задржавању;

ПИ Сремска Митровица, предузеће активности са циљем да се континуирано обезбеђује комплетна постељина за лежајеве у просторијама за задржавање (јастучница, чаршав и навлака за ћебе) за свако задржано лице.

Полицијска станица Алексинац

ПС Алексинац ће у будућем раду све одузете предмете на одговарајући начин обележавати (са назнаком случаја на који се односи) и уносити у Књигу евиденције одузетих предмета;

Министарство унутрашњих послова ће за полицијске службенике ПС Алексинац организовати обуке о циљевима и техникама саслушања и понашању током саслушања;

Министарство унутрашњих послова ће предузети активности у циљу обезбеђивања посебне просторије за саслушање лица у ПС Алексинац опремљене техничком опремом за аудио и/или видео снимање поступака саслушања лица;

Министарство унутрашњих послова ће за полицијске службенике организовати обуке о поступању према лицима са менталним сметњама;

ПС Алексинац ће у случајевима задржавања грађана у записник о задржавању унети податак о томе када је члан породице или блиско лице обавештено о његовом лишењу слободе;

ПС Алексинац ће обезбедити да полицијски службеници у записнику о задржавању лица писмено констатују податак о томе да су на захтев лекара били присутни лекарском прегледу задржаног лица. У ПС Алексинац, полицијски службеници неће у предмете о задржавању улагати медицинску документацију задржаних лица. Извештаји лекара даваће се прегледаном задржаном лицу. Полицијски службеник ће од лекара који је прегледао лице затражити податке о евентуалној потреби специфичног поступања према задржаном лицу имајући у виду његово здравствено стање, односно ради омогућавања остваривања његовог права на здравствену заштиту (нпр. посебна исхрана, лекови, терапија, одвођење на специјалистички преглед и сл.). У вези са добијеним информацијама полицијски службеник ће сачинити службену белешку коју ће одложити у предмет о задржавању лица.

Полицијска станица Сјеница

ПС Сјеница ће примерак записника о задржавању уручивати задржаном лицу;

ПС Сјеница ће у записнике о задржавању лица уносити податак о времену када је члан породице или друго блиско лице обавештено о његовом лишењу слободе;

ПС Сјеница ће обезбедити да приликом лекарских прегледа доведених и задржаних лица полицијски службеници поступају на следећи начин:

- полицијски службеници неће присуствовати лекарским прегледима лица, осим ако то затражи лекар;

- полицијски службеници су дужни да лекара упозоре на све безбедносне аспекте од значаја за доношење одлуке о присуству немедицинског особља лекарском прегледу;

- у случајевима када лекар затражи да полицијски службеници присуствују лекарском прегледу лица, прегледу ће присуствовати полицијски службеници истог пола ког је и лице које се прегледа и биће присутни тако да не могу да чују разговор између лекара и лица;

- лицима ће се омогућити да код себе држе медицинску документацију, ова документација неће стајати код полицијских службеника и информације о здравственом стању лица ће бити доступне искључиво здравственим радницима и лицу;

- изузетно, информације о здравственом стању лица ће бити доступне полицијским службеницима само уколико је то од значаја за поступање према њему и у мери неопходној за обављање њиховог посла: мишљење лекара о томе да ли је лице у здравственом стању које дозвољава да буде задржано и да ли му је током задржавања потребна посебна пажња или нега (нпр. терапија, посебна исхрана или слично);

- полицијски службеници ће у документацију о доведеним и задржаним лицима уносити податке о пруженој лекарској помоћи и све значајне податке о евентуалном присуству лекарском прегледу и разлозима за то.

ПС Сјеница ће обезбедити комплетну опрему за лежај у просторији за задржавање (душек, јастук, јастучницу, чаршав, ћебад и навлака за ћебе) и исту ће одржавати чистом;

ПС Сјеница ће обавештење о видео надзору над просторијом за задржавање истаћи на видном месту унутар просторије.

Полицијска управа у Кикинди

ПУ Кикинда ће у записнике о задржавању лица уносити податак о времену када је члан породице или друго блиско лице обавештено о његовом лишењу слободе.

ПУ Кикинда ће обезбедити да приликом лекарских прегледа доведених и задржаних лица полицијски службеници поступају на следећи начин:

- полицијски службеници неће присуствовати лекарским прегледима лица, осим ако то затражи лекар;

- полицијски службеници су дужни да лекара упозоре на све безбедносне аспекте од значаја за доношење одлуке о присуству немедицинског особља лекарском прегледу;

- у случајевима када лекар затражи да полицијски службеници присуствују лекарском прегледу лица, прегледу ће присуствовати полицијски службеници истог пола ког је и лице које се прегледа и биће присутни тако да не могу да чују разговор између лекара и лица;

- полицијски службеници ће писмено констатовати присуство лекарским прегледима и разлоге за то.

Полицијска управа у Ваљеву

ПУ Ваљево ће предузети потребне мере како би се у простору који је намењен за чување одузетих предмета створили услови за адекватно складиштење свих предмета. Из службених просторија – канцеларија полицијских службеника ће се склонити сви нестандардни предмети, а одузети предмети ће се чувати у за то намењеној просторији и сваки такав предмет ће се на одговарајући начин обележавати и уносити у евиденцију;

ПУ Ваљево ће определити просторију за саслушање лица и опремити је одговарајућом техничком опремом за аудио и/или видео снимање саслушања;

ПУ Ваљево ће у записнике о задржавању лица уносити податак о времену када је члан породице или друго блиско лице обавештено о његовом лишењу слободе;

ПУ Ваљево ће предузети мере да сва задржана лица буду обавештена о својим правима уручивањем писаног обавештења;

ПУ Ваљево ће предузети мере:

- да се о задржавањима у кривичном поступку води записник, кроз јединствени електронски систем;

- да се у све записнике о задржавању евидентирају сви подаци од значаја за поступање према задржаном лицу и остваривању његових права током задржавања;

- да се задржаним лицима омогући да комплетну документацију о задржавању држе код себе током задржавања, као и да им се по истеку задржавања уручује примерак записника о задржавању;

- да уколико задржана лица одбију да приме/потпишу документацију о задржавању, то буде констатовано на акту који су одбили да приме/потпишу, уз образложење које је задржано лице за то дало.

ПУ Ваљево ће свим лицима која се задржавају дуже од 12 сати обезбедити барем један комплетан оброк.

Полицијска станица Нови Београд

Министарство унутрашњих послова ће предузети активности у циљу обезбеђивања техничке опреме за аудио и/или видео снимање поступака саслушања лица како би просторије за саслушање лица у ПС Нови Београд биле стављене у функцију;

ПС Нови Београд, у будућем раду, одузете предмете који потичу из кривичног дела, неће чувати у канцеларијама криминалистичких инспектора, а сваки такав предмет ће на одговарајући начин обележавати (са назнаком случаја на који се односи) и о томе ће водити посебну евиденцију. ПС Нови Београд ће унапредити поступање са одузетим предметима који потичу из кривичног дела и у циљу поступања у потпуности у складу са цитираним законским и подзаконским актима остваривати континиурану писану комуникацију са јавним тужилаштвом у сваком појединачном случају, односно за сваки привремено одузети предмет како би се утврдило да ли постоји потреба за даљим чувањем предмета или је исти потребно вратити, уништити или предати јавном тужилаштву или суду;

Министарство унутрашњих послова ће предузети активности у циљу израде плана евакуације и упутства за поступање у случају пожара и исто доставити ПС Нови Београд.

Полицијска управа за град Београд

Министарство унутрашњих послова ће се старати да се за потребе ПС Врачар и ПС Земун без одлагања обезбеди посебна просторија намењена за чување привремено одузетих предмета по ЗКП у. ПС Чукарица, ПС Звездара и ПС Земун, у будућем раду, одузете предмете који потичу из кривичног дела, неће чувати у канцеларијама криминалистичких инспектора, а сваки такав предмет ће на одговарајући начин обележавати (са назнаком случаја на који се односи) и уносити у посебну евиденцију или Књигу евиденције одузетих предмета;

Министарство унутрашњих послова ће за полицијске службенике ПУ за Град Београд организовати обуке о циљевима и техникама саслушања, и понашању током саслушања. Министарство унутрашњих послова ће за потребе снимања саслушања у полицијским станицама ПУ за Град Београд, опремити одговарајућом техничком опремом просторије предвиђене за ту намену. Министарство унутрашњих послова ће за полицијске службенике организовати обуке о поступању према лицима са менталним сметњама;

ПС Раковица и ПС Чукарица ће у свим случајевима задржавања грађана у записник о задржавању унети податак о томе да ли је, и ако јесте, када је члан породице или блиско лице обавештено о његовом лишењу слободе и у напомени навести податак о томе које лице је обавештено;

ПС Врачар ће предузети активности у циљу адекватног вођења предмета о задржавању по ЗКП-у;

ПУ за град Београд ће обезбедити да полицијски службеници, приликом поступања у вези са лекарским прегледима задржаних лица, поштују следеће принципе:

- полицијски службеници неће присуствовати лекарским прегледима задржаних лица;

- полицијски службеници су дужни да лекара упозоре на евентуалне безбедносне ризике да се преглед задржаног лица обави без присуства полицијских службеника;

- полицијски службеници ће присуствовати лекарским прегледима задржаних лица искључиво на захтев лекара, из безбедносних разлога.

- у случајевима када полицијски службеници присуствују лекарском прегледу задржаног лица, прегледу ће присуствовати полицијски службеници истог пола ког је и лице које се прегледа и биће присутни тако да не могу да чују разговор између лекара и задржаног лица;

- полицијски службеници ће писмено констатовати у записнику о задржавању лица податак о томе да ли су били присутни лекарском прегледу задржаног лица, садржину евентуалног упозорења на безбедносне ризике датог лекару и чињенице које су биле одлучне за то;

- у предмете сачињене поводом задржавања лица неће се прилагати медицинска документација за то лице и информације о здравственом стању задржаног лица ће бити доступне искључиво здравственим радницима ради пружања здравствене заштите задржаном лицу;

- изузетно, информације о здравственом стању задржаног лица ће бити доступне полицијским службеницима само уколико је то од значаја за поступање према њему током задржавања и у мери неопходној за обављање њиховог посла: мишљење лекара о томе да ли је лице у здравственом стању које дозвољава да буде задржано и да ли му је током задржавања потребна посебна пажња или нега (нпр. терапија, посебна исхрана или слично);

- полицијски службеници ће сачињавати службену белешку о информацијама примљеним од стране лекара о здравственом стању и/или здравственим потребама задржаног лица;

- задржаним лицима ће се омогућити да задрже примерке извештаја о обављеним лекарским прегледима.

ПУ за град Београд ће полицијским станицама у њеном саставу обезбедити комплетну опрему за лежајеве у просторијама за задржавање (душек, јастук, јастучницу, чаршав,

ћебад и навлака за ћебе) и исту ће, редовно, одржавати чистом. ПУ за град Београд ће у просторијама за задржавање инсталирати дугме електричног звона за позивање дежурног полицијског службеника. МУП ће предузети потребне мере како би се видео записи са видео надзора у ПС Чукарица, ПС Врачар, ПС Палилула и ПС Звездара чували у трајању не краћем од 30 дана, а то ће, уколико за тим постоји потреба, учинити и у погледу других полицијских станица које су саставу ПУ за град Београд;

ПУ за град Београд ће предузети активности да се у свим полицијским станицама обезбеди да сва лица која се задржавају дуже од 12 сати добију барем један комплетан оброк, као и да се, тамо где постоје услови обезбеди да лица задржана у полицији 24 часа или дуже имају могућност да изађу на свеж ваздух.

Полицијска станица Гроцка и Полицијска испостава Калуђерица

ПС Гроцка ће у будућем раду све одузете предмете који потичу из кривичног дела на одговарајући начин обележавати (са назнаком случаја на који се односи) и уносити у Књигу евиденције одузетих предмета;

У ПС Гроцка у свим извештајима о примени средстава принуде непосредни руководилац ће дати оцену о томе да ли је полицијски службеник оправдано, односно правилно употребио средство принуде;

ПС Гроцка и ПИ Калуђерица ће у случајевима задржавања грађана у записник о задржавању унети податак о томе када је члан породице или блиско лице обавештено о његовом лишењу слободе;

Полицијски службеници у ПИ Калуђерица ће присуствовати лекарским прегледима задржаних лица искључиво на захтев лекара, из безбедносних разлога. ПС Гроцка и ПИ Калуђерица ће обезбедити да полицијски службеници у записнику о задржавању лица писмено констатују податак о томе да ли су били присутни лекарском прегледу задржаног лица, садржину евентуалног упозорења на безбедносне ризике датог лекару и чињенице које су биле одлучне за то;

ПИ Калуђерица ће обезбедити комплетну опрему за лежајеве у просторијама за задржавање (душек, јастук, јастучницу, чаршав, ћебад и навлака за ћебе) и исту ће, редовно, одржавати чистом;

ПИ Калуђерица ће обавити кречење просторија за задржавање;

У просторије за задржавање ПИ Калуђерица неће се смештати више од по једног задржаног лица;

Министарство унутрашњих послова ће обезбедити раднике за одржавање хигијене просторија у ПИ Калуђерица;

ПС Гроцка и ПИ Калуђерица ће свим лицима која се задржавају дуже од 12 сати обезбедити барем један комплетан оброк.

Полицијска станица Вождовац

Министарство унутрашњих послова ће за полицијске службенике ПС Вождовац организовати обуке о циљевима и техникама саслушања и понашању током саслушања;

Министарство унутрашњих послова ће за потребе снимања саслушања просторију за саслушање у ПС Вождовац опремити одговарајућом техничком опремом;

Министарство унутрашњих послова ће за полицијске службенике организовати обуке о поступању према лицима са менталним сметњама;

ПС Вождовац ће у случајевима задржавања грађана у записник о задржавању унети податак о томе када је члан породице или блиско лице обавештено о његовом лишењу слободе;

ПС Вождовац ће обезбедити да полицијски службеници у записнику о задржавању лица писмено констатују податак о томе да су на захтев лекара били присутни лекарском прегледу задржаног лица;

ПС Вождовац ће свим лицима која се задржавају дуже од 12 сати обезбедити барем један комплетан оброк.

Полицијска станица Савски венац

Министарство унутрашњих послова ће предузети активности како би се за потребе ПС Савски венац, без одлагања, обезбедила посебна просторија намењена за чување привремено одузетих предмета по ЗКП;

Министарство унутрашњих послова ће за криминалистичке инспекторе ПС Савски венац организовати обуке о циљевима и техникама саслушања и понашању током саслушања. Министарство унутрашњих послова ће, без одлагања, опредељену просторију за саслушања лица у ПС Савски венац, опремити одговарајућом техничком опремом. Министарство унутрашњих послова ће за полицијске службенике ПС Савски венац организовати обуке о поступању према лицима са менталним сметњама;

У ПС Савски венац полицијски службеници ће присуствовати лекарским прегледима лица само уколико то захтева лекар из безбедносних разлога. У ПС Савски венац полицијски службеници ће писмено констатовати у записнику о задржавању лица, односно службеној белешци, податак о томе да су, на захтев лекара из безбедносних разлога, били присутни лекарском прегледу лица;

ПС Савски венац ће у записнике о задржавању уносити податак о томе када су полицијски службеници обишли задржано лице као и напомене у вези са тим уколико постоје;

ПС Савски венац обезбедиће комплетну опрему за лежајеве у просторијама за задржавање (јастучница, чаршав и навлака за ћебе) за свако задржано лице и исту ће, редовно, одржавати чистом;

ПС Савски венац ће свим лицима која се задржавају дуже од 12 сати обезбедити барем један комплетан оброк.

Полицијска станица Обреновац

У ПС Обреновац из службених просторија – канцеларија полицијских службеника ће се склонити нестандардни предмети. Одузети предмети ће се чувати у за то намењеној просторији и сваки такав предмет ће се на одговарајући начин обележавати и уносити у евиденцију;

Министарство унутрашњих послова ће за полицијске службенике ПС Обреновац организовати обуке о циљевима и техникама саслушања и понашању током саслушања;

Министарство унутрашњих послова ће предузети активности у циљу обезбеђивања посебне просторије за саслушање лица у ПС Обреновац опремљене техничком опремом за аудио и/или видео снимање поступака саслушања лица;

Министарство унутрашњих послова ће за полицијске службенике организовати обуке о поступању према лицима са менталним сметњама;

ПС Обреновац ће у случајевима задржавања грађана у записник о задржавању унети податак о томе када је члан породице или блиско лице обавештено о његовом лишењу слободе;

ПС Обреновац ће обезбедити да полицијски службеници у записнику о задржавању лица писмено констатују податак о томе да су на захтев лекара били присутни лекарском прегледу задржаног лица. У ПС Обреновац задржаним лицима ће се омогућити да код себе држе медицинску документацију, ова документација неће стајати код полицијских службеника и информације о здравственом стању лица ће бити доступне искључиво здравственим радницима ради остваривања законом утврђених надлежности и задржаном лицу. Изузетно, информације о здравственом стању задржаних лица ће бити доступне полицијским службеницима само уколико је то од значаја за поступање према њему и у мери неопходној за обављање њиховог посла: мишљење лекара о томе да ли је лице у здравственом стању које дозвољава да буде задржано и да ли му је током задржавања потребна посебна пажња или нега (нпр. терапија, посебна исхрана или слично);

ПС Обреновац ће свим лицима која се задржавају дуже од 12 сати обезбедити барем један комплетан оброк.

Полицијска управа за град Београд – седиште

Полицијска управа за град Београд ће формирати засебан складишни простор у седишту ПУ за све предмете одузете током кривичних истрага, пре свега за одузете опојне дроге. Министарство унутрашњих послова ће успоставити сарадњу са Министарством правде како би се сви привремено одузети предмети након потврђивања оптужнице предавали суду, у складу са важећим прописима;

Управа криминалистичке полиције ће определити просторије за саслушање лица. Министарство унутрашњих послова ће, без одлагања, опредељене просторије за саслушање лица, опремити одговарајућом техничком опремом за аудио и/или видео снимање саслушања када иста, по овлашћењу јавног тужиоца, обавља полицијски службеник;

ПУ за град Београд ће обезбедити да се у записницима о задржавању које су задржана лица одбила да потпишу констатују разлози за то које је изнело лице;

ПУ за град Београд ће обавештења о видео и аудио надзору у просторијама за задржавање истаћи на видном месту унутар просторија;

ПУ за град Београд ће свим лицима која се задржавају дуже од 12 сати обезбедити барем један комплетан оброк.

ПУ за град Београд ће предузети мере:

- да сва задржана лица буду обавештена о својим правима уручивањем писаног обавештења, на језику који разумеју;

- да се у записник о задржавању уносе подаци о свим активностима које су преузете према задржаном лицу и остваривању његових права;

- да се задржаним лицима омогући да комплетну документацију о задржавању држе код себе током задржавања, као и да им се по истеку задржавања уручује примерак записника о задржавању;

- да уколико задржана лица одбију да приме/потпишу документацију о задржавању, то буде констатовано на акту који су одбили да приме/потпишу, уз образложење које је задржано лице за то дало;

- да се задржавање лица рачуна од момента када је лице лишено слободе: од момента започињања примене полицијског овлашћења довођење, односно од момента хапшења или одазивања на позив.

ПУ за град Београд ће предузети мере да се у записнике о задржавању уносе сви релевантни подаци о обавештавању блиске особе задржаног лица о времену и месту његовог задржавања, а нарочито:

- да ли је и ко обавештен о времену и месту задржавања;

- време обавештавања блиске особе;

- податак о томе да задржано лице није желело да се обавести блиска особа.

ПУ за град Београд ће обезбедити да приликом лекарских прегледа доведених и задржаних лица полицијски службеници поступају на следећи начин:

- полицијски службеници неће присуствовати лекарским прегледима лица, осим ако то затражи лекар;

- полицијски службеници су дужни да лекара упозоре на све безбедносне аспекте од значаја за доношење одлуке о присуству немедицинског особља лекарском прегледу;

- у случајевима када лекар затражи да полицијски службеници присуствују лекарском прегледу лица, прегледу ће присуствовати полицијски службеници истог пола ког је и лице које се прегледа и биће присутни тако да не могу да чују разговор између лекара и лица;

- лицима ће се омогућити да код себе држе медицинску документацију, ова документација неће стајати код полицијских службеника и информације о здравственом стању лица ће бити доступне искључиво здравственим радницима ради остваривања законом утврђених надлежности и лицу;

- изузетно, информације о здравственом стању лица ће бити доступне полицијским службеницима само уколико је то од значаја за поступање према њима и у мери неопходној за обављање њиховог посла: мишљење лекара о томе да ли је лице у здравственом стању које дозвољава да буде задржано и да ли му је током задржавања потребна посебна пажња или нега (нпр. терапија, посебна исхрана или слично);

- полицијски службеници ће у документацију о доведеним и задржаним лицима уносити податке о пруженој лекарској помоћи и евентуалном присуству лекарском прегледу и разлозима за то.

ПУ за град Београд ће за све просторије за задржавање обезбедити комплетну постељину, коју ће редовно одржавати чистом;

ПУ за град Београд ће свим лицима која се задржавају на територији ПУ дуже од 12 сати обезбедити барем један комплетан оброк.

I-2 – Препоруке упућене Управи за извршење кривичних санкција и заводима за извршење кривичних санкција

Окружни затвор у Прокупљу

ОЗ Прокупље ће прекршајно кажњена лица распоредити у посебно одељење и онемогућити им контакт са осуђеним лицима.

ОЗ Прокупље ће утврдити капацитет спаваоница у складу са стандардима предвиђеном животном простору затвореника и на основу тога избацити из спаваоница вишак лежајева.

ОЗ Прокупље ће заменити дотрајале душеке новим.

ОЗ Прокупље ће прекршајно кажњеним лицима обезбедити ормане за одлагање личних ствари.

ОЗ Прокупље ће санитарне чворове одвојити од остатка спаваоница тако да се лицима која користе тоалет обезбеди приватност.

ОЗ Прокупље ће сваком задржаном лицу приликом пријема у Завод, без посебног захтева, обезбеђивати основни хигијенски пакет.
ОЗ Прокупље ће поправити механизам за испирање тоалета у просторији у коју се смештају задржана лица.

ОЗ Прокупље ће обезбедити да у исхрани лица лишених слободе воће буде више заступљено, најмање два пута недељно.

ОЗ Прокупље ће омогућити шири асортиман ствари за набавку лица лишених слободе, уважавајући њихове оправдане захтеве.

Управа за извршење кривичних санкција омогућиће да сва лица лишена слободе имају приступ правима прописаним Законом о бесплатној правној помоћи, као и обрасцима за подношење захтева за бесплатну правну помоћ.

У ОЗ Прокупље лицима лишеним слободе ће се омогућити да писмене захтеве за поверљиве разговоре са управницом Завода достављају и преко посебног сандучета.
Сандуче за захтеве лица лишених слободе за поверљиве разговоре са управницом Завода биће доступно свим лицима лишеним слободе, означено да је за ту намену, закључано и његов кључ ће се налазити искључиво код управнице.
Управница ће приликом обиласка Завода проверавати садржину посебног сандучета и узимати у рад захтеве који су на овај начин достављени.

У ОЗ Прокупље лица лишена слободе ће добијати потврде о предаји писмена која се подносе Заводу.

Управа за извршење кривичних санкција ће за ОЗ Прокупље набавити скенер за преглед ствари.

ОЗ Прокупље ће сачинити анализу потреба за извршиоцима у Служби за обезбеђење и доставити је Управи за извршење кривичних санкција.
Управа за извршење кривичних санкција ће размотрити оправданост анализе потребе за извршиоцима у Служби за обезбеђење ОЗ Прокупље и сходно томе предузети све расположиве мере у циљу запошљавања додатних извршилаца, при чему ће се водити рачуна о потреби за родно мешовитим запошљавањем.

У ОЗ Прокупље запослени којима се стаж осигурања рачуна са увећаним трајањем ће се без одлагања упутити на здравствену контролу.

У ОЗ Прокупље запослени којима се стаж осигурања рачуна са увећаним трајањем убудуће ће се упућивати на здравствену контролу најмање једном у 3 године.

У ОЗ Прокупље, увек када је то могуће, чуваће се видео записи примена мера принуде.

У ОЗ Прокупље лица лишена слободе ће бити везивана приликом извођења из Завода само када је то на основу процене ризика у појединачном случају недвосмислено оправдано.

У ОЗ Прокупље у одлукама о примени посебне мере тестирање на психоактивне супстанце ће се опредељивати због чега је потребно ову меру применити према одређеном лицу.

Управа за извршење кривичних санкција предузеће потребне мере како би лица лишена слободе против којих се у ОЗ Прокупље води дисциплински поступак имала могућност да добију стручну правну помоћ у поступку.

Управа за извршење кривичних санкција предузеће мере како би у обуке о примени специјализованих програма рада са осуђеним лицима укључила и запослене на пословима третмана ОЗ Прокупље.

ОЗ Прокупље ће предузети мере и поред индивидуалног, интензивирати и друге облике третманског рада са осуђеним лицима у складу са њиховим потребама и афинитетима. Завод би требало да осуђеним лицима понуди више сврсисходних и друштвено корисних активности, а све у циљу позитивног утицаја на личност и испуњења индивидуалног програма поступања.

Управа за извршење кривичних санкција предузеће мере и активности како би Повереничка канцеларија у Прокупљу почела са пружањем услуга помоћи и подршке осуђеним лицима након извршене казне.

ОЗ Прокупље ће организовати образовне програме и програме за стручно усавршавање, који су прилагођени дужини боравка лица лишених слободе у Заводу.

ОЗ Прокупље предузеће мере и створити услове за упошљавање свих категорија осуђених лица, као и притворених лица.
ОЗ Прокупље неће радно ангажовати лица лишена слободе којима програмом поступања није одређено радно место.

ОЗ Прокупље ће свим радно ангажованим лицима лишеним слободе омогућити коришћење права на недељни одмор.

ОЗ Прокупље ће понудити више спортских активности осуђеним лицима из затвореног одељења.

ОЗ Прокупље интензивираће организовање и спровођење културно-уметничких активности за сва лица лишена слободе, сходно њиховим афинитетима.

ОЗ Прокупље ће притвореним лицима достављати књиге из библиотеке на њихов захтев.

ОЗ Прокупље ће организовати посете притвореним лицима тако да сви притвореници имају могућност редовних посета.

ОЗ Прокупље ће пре обавештавања Министарства спољних послова да је у Завод примљен страни држављанин утврдити да ли страни држављанин жели контакт са дипломатско-конзуларном представништвом своје земље и његову жељу ће навести у обавештењу које доставља Министарству спољних послова.

ОЗ Прокупље ће информисати стране држављане о затворском режиму, њиховим правима и обавезама и другим чињеницама које су им неопходне како би се прилагодили боравку у Заводу на језику који разумеју, тако што ће сачинити одговарајуће информаторе на језицима које странци који долазе у овај Завод најчешће разумеју и тако што ће потреби ангажовати преводиоце.

Управа за извршење кривичних санкција предузеће мере како би се у ОЗ Прокупље ангажовао довољан број медицинских техничара за стално присуство медицинског особља у Заводу.

ОЗ Прокупље ће обезбедити посебну просторију за обављање амбулантних интервенција.

ОЗ Прокупље ће обезбедити сву прописану опрему за заводску амбуланту.

ОЗ Прокупље ће унапредити пружање здравствене заштите лицима лишеним слободе који се налазе на издвојеном одељењу – "Економији", обезбеђењем просторије намењене за пружање здравствене заштите, у коју би лекар или техничар повремено долазио, или бољом организацијом транспорта лица лишених слободе до и од амбуланте у седишту Завода.

У ОЗ Прокупље поделу лекова ће вршити искључиво медицинско особље.

У ОЗ Прокупље повреде лица лишених слободе ће се фотографисати и уцртавати у шему тела.

Казнено-поправни завод у Панчеву

Управа за извршење кривичних санкција ће предузети активности у циљу информисања свих лица лишених слободе у свим заводима за извршење кривичних санкција о праву на бесплатну правну помоћ прописану Законом о бесплатној правној помоћи и обезбедити обрасце за подношење захтева за бесплатну правну помоћ.

Управа за извршење кривичних санкција укључиће у обуке и специјализовано стручно усавршавање запослене ангажоване на пословима третмана у КПЗ Панчево
Окружни затвор у Крагујевцу.

КПЗ Панчево предузеће мере ради упошљавања заинтересованих прекршајно кажњених и притвореника, у складу са законом и важећим стандардима.

КПЗ Панчево ће пре обавештавања Министарства спољних послова да је у Завод примљен страни држављанин утврдити да ли страни држављанин жели контакт са дипломатско-конзуларном представништвом своје земље и његову жељу ће навести у обавештењу које доставља Министарству спољних послова.

Окружни затвор у Чачку

ОЗ Чачак ће предузети активности како би се у свим спаваоницама у затвореном делу Завода омогућило проветравање непосредним дотоком свежег ваздуха

ОЗ Чачак ће извршити санацију влаге и буђи, као и кречење свих спаваоница у затвореном одељењу Завода.

ОЗ Чачак ће извршити санацију влаге и замену неисправних водоводних инсталација и уређаја у тоалетима у спаваоницама затвореног дела Завода, како би исти били у складу са важећим прописима и стандардима.

ОЗ Чачак ће обезбедити свим осуђеним лицима из затвореног одељења Завода коришћење простора за дневни боравак.

ОЗ Чачак ће обезбедити ормане за одлагање личних ствари у свим просторијама – спаваоницама

У ОЗ Чачак у исту спаваоницу неће се заједно смештати пушачи и непушачи

У ОЗ Чачак спаваоница без прозора, која се налази у затвореном делу Завода, неће се користити за смештај лица лишених слободе.

ОЗ Чачак ће, унутар просторија које се користе за смештај лица на задржавању до 48 сати, као и за лица под посебним и дисциплинским мерама, поставити обавештење да је просторија под видео надзором.

ОЗ Чачак ће опремити просторију која се користи за извршење мере упућивања у самицу столом и столицом.

ОЗ Чачак лица лишена слободе која штрајкују глађу (одбијају храну и/или воду) неће смештати у посебну спаваоницу, одвојено од других лица лишених слободе.

Приликом пријема лица лишених слободе у ОЗ Чачак, од њих се неће тражити да изјаву о томе да ли су до довођења у Завод били изложени тортури дају у присуству полицијских службеника који су их довели у Завод, а информације о евентуално уоченим повредама ће се прослеђивати Служби за здравствену заштиту.

Постојање повреда и њихово порекло утврђиваће лекар приликом првог лекарског прегледа.

ОЗ Чачак ће наставити да, о сазнањима да је према лицима поступано насилно, обавештава надлежно јавно тужилаштво

ОЗ Чачак ће унапредити систем позивања службеника обезбеђења.

Управа за извршење кривичних санкција ће предузети све расположиве мере у циљу запошљавања довољно извршилаца у Служби за обезбеђење ОЗ Чачак, при чему ће се водити рачуна о потреби за родно мешовитим запошљавањем

Управа за извршење кривичних санкција ће за ОЗ Чачак набавити скенер ручног пртљага.

У ОЗ Чачак запослени којима се стаж осигурања рачуна са увећаним трајањем ће се без одлагања упутити на здравствену контролу.

У ОЗ Чачак запослени којима се стаж осигурања рачуна са увећаним трајањем убудуће ће се упућивати на здравствену контролу најмање једном у 3 године.

Припадници Службе за обезбеђење ОЗ Чачак ће примењивати мере принуде тако да не дође до даљег нарушавања реда и безбедности у Заводу и потребе за даљом применом мера принуде, а мере принуде ће примењивати на прописани начин.

Уколико је неопходно, службеници обезбеђења ће се упутити на додатну обуку о примени мера принуде.

У ОЗ Чачак здравствено стање лица према којем се примењује мера принуде везивање кожним каишевима континуирано и директно ће се пратити од стране медицинског особља.

Мера везивања кожним каишевима ће се укинути чим престану разлози за њену примену и никада се неће примењивати дуже од 24 часа.

У ОЗ Чачак налог за везивање осуђених лица која нису разврстана у затворено одељење ће се издавати само на основу индивидуалне процене да је лице потребно везати.

Лицима лишеним слободе ће се приликом спровода везивати ноге само када је то изричито наведено у налогу за спровођење.

У документацији о спроводу лица лишених слободе ће се наводити да ли је лице током спровода било везано и на који начин.

У ОЗ Чачак искључивање лица лишених слободе из редовног режима издржавања казне из разлога безбедности и сигурности ће се обављати на основу одговарајуће одлуке донете у прописаној процедури.

Управа за извршење кривичних санкција предузеће мере како би васпитни радници у ОЗ Чачак били ослобођени додатних послова на извршењу ванзаводских санкција и мера.

Управа за извршење кривичних санкција укључиће у обуке и специјализовано стручно усавршавање васпитних радника у ОЗ Чачак.

Васпитни радници у будућем поступању ће у делу „поступци и активности према осуђеном“ наводити прецизне активности у циљу смањења високог или средњег степена ризика за област функционисања осуђеног која је оцењена као таква.

ОЗ Чачак ће створити услове за реализацију постављених индивидуалних циљева.

У ОЗ Чачак осуђени ће се смештати у повољнији смештај у затвореном одељењу Завода само уколико им, одлуком управника донетом у поступку предвиђеном важећим прописима, буде додељено проширено право на погоднији смештај.

ОЗ Чачак ће спроводити процедуру додељивања проширених права и погодности, у складу са законом, без обзира на тренутну немогућност коришћења додељеног права, односно погодности која се користе изван завода.

У ОЗ Чачак лица лишена слободе ће добијати потврде о предаји молби за разговор са васпитним радницима.

ОЗ Чачак унапредиће индивидуални третмански рад на тај начин што ће васпитни радници бити чешће непосредно присутни, посебно у затвореном одељењу Завода, како би обављали планске активности и тематске разговоре са осуђенима у вези са постављеним индивидуалним циљевима ради крајње оцене успешности постављеног индивидуалног циља, односно предузимали активности усмерене ка остваривању индивидуалног програма поступања према осуђеном, без обзира да ли је осуђени поднео молбу за разговор или не.

ОЗ Чачак обезбедиће адекватне просторије за васпитно – корективни рад са осуђенима.

ОЗ Чачак организоваће и спроводити одговарајуће облике групног третманског рада и специјализоване програме на теме од значаја за остваривање индивидуалних циљева који се осуђенима постављају у програмима поступања.

ОЗ Чачак ће омогућити осуђенима да похађају обуке и курсеве сходно њиховим интересовањима и афинитетима.

Упошљавање лица лишених слободе у ОЗ Чачак вршиће се у свему у складу са важећим прописима.

ОЗ Чачак предузеће мере ради плаћеног, сврсисходног радног ангажовања свих заинтересованих лица лишених слободе, која се налазе на извршењу казне затвора или у притвору, у складу са законом и важећим стандардима.

ОЗ Чачак ће понудити осуђеним лицима, посебно из затвореног одељења, учешће у организованим спортско-рекреативним активностима и турнирима.

ОЗ Чачак предузеће мере како би се осуђенима омогућило учешће у културно-уметничким активностима у слободно време.

ОЗ Чачак ће обезбедити и адекватно опремити посебну просторију за посете брачног друга, деце или других блиских лица.

Управа за извршење кривичних санкција предузеће мере како би се у ОЗ Чачак ангажовао најмање један лекар на неодређено време, као и још један медицински техничар.

Лекар у Заводу ће искључиво у писаној форми подносити управнику периодичне извештаје о здравственом стању осуђених, као и налазе и препоруке у вези са неопходним физичким активностима осуђених на основу којих ће управник предузимати одговарајуће мере.

У ОЗ Чачак поделу лекова ће вршити искључиво медицинско особље.

Први преглед лица лишених слободе у ОЗ Чачак ће увек укључивати преглед свих телесних предела без одеће, а ради откривања евентуалних телесних повреда које могу бити у вези са насилним поступањем према лицу. Лекар ОЗ Чачак ће у писмени извештај о прегледу обављеном након примене мера принуде, поред описа објективних лекарских налаза, уносити наводе лица према коме је мера принуде примењена о начину настанка повреда и дати мишљење о повезаности примењене мере и насталих повреда.

Лекар ће, након првог прегледа лица лишеног слободе према коме је примењена мера принуде, поновити преглед између дванаестог и двадесетчетвртог часа од примене мере.

ОЗ Чачак ће обезбедити услуге најмање једног лекара психијатра, радно ангажујући лекара одговрајуће струке, чиме ће постићи да лекар специјалиста психијатрије (или неуропсихијатрије) буде присутан у Заводу, сходно утврђеним потребама осуђених.

Управа за извршење кривичних санкција предузеће одговарајуће мере из своје надлежности како би Завод спровео наведену препоруку.

У ОЗ Чачак повреде лица лишених слободе ће се фотографисати и уцртавати у шему тела, а лекар ће у извештају о утврђеним повредама уносити мишљење о повезаности изјаве лица са насталим повредама

Лекар у ОЗ Чачак ће управнику Завода у писменој форми давати налазе и препоруке о побољшању хигијене у Заводу и стању санитарних услова и уређаја, грејања, осветљења и проветравања у просторијама у којима бораве лица лишена слободе

Казнено-попоравни завод у Сремској Митровици

Министарство правде-Управа за извршење кривичних санкција-Казнено-попрравни завод у Сремској Митровици ће без одлагања предузети ефикасне мере из своје надлежности да свим осуђеним лицима која су актуелно смештена у IV павиљон обезбеди смештај у складу са важећим прописима и стандардима било у оквиру тог завода или премештајем у други завод.

КПЗ Сремска Митровица неће разврставати осуђене у спаваонице IV пављону док се реконструкцијом, адаптацијом или на други одговарајући начин у том објекту не обезбеде смештајни услови утврђени важећим прписима и стандардима.

Управа за извршење кривичних санкција

Управа за извршење кривичних санкција ће предузети потребне мере како би у свим заводима за извршење кривичних санкција постојали услови да сва лица лишена слободе, у случају забране или ограничења посета до које је дошло због епидемије или других ванредних околности, могу да одржавају контакте са члановима породице и другим блиским лицима преко телефона. Уколико забрана или ограничење трају дуже, потребно је обезбедити и друге алтернативне начине комуникације, рачунајући и комуникацију преко интернета уз употребу доступних програма за пренос слике и звука.

Управа за извршење кривичних санкција ће заводима за извршење кривичних санкција обезбедити довољно адекватне опреме за откривање и препознавање недозвољених супстанци.

Управа за извршење кривичних санкција ће запослити довољно припадника у службама за обезбеђење, у складу са адекватном систематизацијом радних места, која се заснива на потребама завода зависно од броја и структуре лица лишених слободе који се у њима налазе на издржавању казне затвора или извршењу мере притвора.

Управа за извршење кривичних санкција ће у свим заводима за извршење кривичних санкција обезбедити довољан број запослених васпитних радника подобан за спровођење ефикасних поступака и активности према осуђенима сагласно утврђеним индивидуалним програмима поступања.

Управа за извршење кривичних санкција ће предузети активности да се, у складу са потребама, у заводима за извршење кривичних санкција обезбеде просторни, кадровски и сви други услови за формирање „Одељења без дроге“.

Управа за извршење кривичних санкција ће предузети активности на унапређењу реализације специјализованих и индивидуализованих програма поступања за осуђене који имају проблем зависности од ПАС, у циљу успешне ресоцијализације и реинтеграције.

Управа за извршење кривичних санкција ће се старати да се у заводима за извршење кривичних санкција примењује широк спектар програма третмана (терапијских, образовних, програма за стручно оспособљавање, учење социјалних вештина и сл.) који су усмерени на очување менталног и физичког здравља осуђених током извршења

казне, промену понашања, стручно оспособљавање, припрему за отпуст и реинтеграцију осуђених.

У свим заводима за извршење кривичних санкција створиће се услови за реализацију индивидуалних циљева који се постављају осуђенима.

Управа за извршење кривичних санкција укључиће запослене ангажоване на пословима третмана у свим заводима за извршење кривичних санкција у обуке и специјализовано стручно усавршавање за рад са осуђенима који имају проблем са зависношћу од психоактивних супстанци.

Управа за извршење кривичних санкција ће обезбедити услове да се у свим заводима омогуће услуге психијатра.

I-3 - Препоруке упућене Министарству за рад, борачка и социјална питања и установама социјалне заштите

Дом за душевно оболела лица „Чуруг“

Дом ће обавестити Покрајински секретаријат за социјалну политику, демографију и равноправност полова и надлежно министарство о неадекватном броју стручних и других радника за адекватан третман корисника.

Покрајински секретаријат за социјалну политику, демографију и равноправност полова и надлежно министарство, ће без одлагања предузети потребне мере како би се обезбедио довољан број стручних и других радника у дневној и ноћној смени за адекватан третман корисника и функционисање Дома у складу са важећим прописима и стандардима.

Дом ће у случајевима несарадње или незадовољавајуће сарадње надлежних центара за социјални рад, о наведеном обавештавати органе надлежне за контролу рада органа старатељства.

Дом ће обавестити Покрајински секретаријат за социјалну политику, демографију и равноправност полова и надлежно министарство о потреби за новим амбулантним возилом.

Покрајински секретаријат за социјалну политику, демографију и равноправност полова ће у сарадњи са надлежним министарством предузети потребне мере у оквирима својих надлежности како би се обезбедило амбулантно возило за потребе Дома.

Дом ће, у сарадњи са Покрајински секретаријатом за социјалну политику, демографију и равноправност полова и надлежним министарством предузети мере како би у спаваоницама било смештено највише четири корисника и исте опремити намештајем, сходно Правилнику о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите.

Такође, предузеће се и потребне мере како би се у Дому обезбедили одговарајући услови за поштовање приватности корисника и обезбедио потребан број тушева и купатила.

Покрајински секретаријат за социјалну политику, демографију и равноправност полова у сарадњи са Министарством за рад, запошљавање, борачка и социјална питања

обезбедиће потребна финансијска средства како би Дом поступио по наложеним мерама противпожарне заштите.

Дом ће обезбедити средства за штампање брошуре о делокругу рада, услугама које пружа, кућном реду са правима и обавезама корисника, и правилима понашања запослених.

Дом ће брошуре о правима уручивати корисницима, њиховим законским заступницима и трећим лицима приликом пријема у Дом.

Геронтолошкі центар Панчево

ГЦ Панчево ће предузети мере како би се корисницима у здравственом блоку, у складу са њиховим могућностима, потребама и здравственим стањем, организовало време на дневном нивоу и испунило одговарајућим активностима и садржајима.

ГЦ Панчево ће предузети мере како би сваком зависном кориснику, чије здравствено стање то дозвољава, било омогућено да редовно излази на свеж ваздух и у отворен простор, уз помоћ и подршку особља.

Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања предузеће активности ради обезбеђења потребног броја и стручног профила запослених у ГЦ Панчево, како би се кадровски капацитет усладио са реалним потребама насталим повећањем броја корисника.

ГЦ Панчево ће предузети мере како би свим полузависним корисницима био омогућен свакодобан приступ отвореном простору и свежем ваздуху, уз помоћ и подршку особља.

ГЦ Панчево ће се ради превођења кућног реда и других релевантних информација на језике националних мањина обратити Покрајинском секретарјату за образовање, прописе, управу и националне мањине – националне заједнице. ГЦ Панчево ће организовати штампу ових докумената и истаћи их на видном месту.

ГЦ Панчево ће сачинити брошуру о правима корисника, прилагођену и лаку за читање и разумевање. Брошура ће бити истакнута у сваком објекту за смештај корисника и уручиваће се корисницима и старатељима приликом пријема.

ГЦ Панчево ће обезбедити присуство лекара сваког радног дана током целог дана, док ће ван радног времена, ноћу, за дане викенда и празницима обезбедити приправност лекара.

Установа ће у сарадњи са релевантним здравственим установама обезбедити неопходну континуирану едукацију (специфичну како за популацију старијих лица, тако и за специфичне здравствене проблеме од интереса) за све здравствене раднике у непосредном контакту са корисницима.

ГЦ Панчево ће обезбедити детаљно и континуирано вођење историје болести корисника у здравственим картонима, тако да иста садржи све релевантне дијагностичке информације, укључујући и анамнезу и опис соматског стања корисника на пријему у установу.

Потребу за терапијом корисника психофармацима, као и дозу лека, време и начин апликације одређиваће искључиво лекар у сладу са правилима медицинске струке.

Препоруке из Тематског извештаја „Људска, репродуктивна и сексуална права жена са инвалидитетом у установама социјалне заштите“

Министарство за рад запошљавање, борачка и социјална питања и Покрајински секретаријат за социјалну политику, демографију и равноправност полова извршиће

надзор над радом надлежних центара за социјални рад и на основу утврђеног стања предузеће мере како би се остварио законски прописан минимум остваривања контаката са корисником током рада на случају.

Министарство за рад запошљавање, борачка и социјална питања и Покрајински секретаријат за социјалну политику, демографију и равноправност полова извршиће надзор над радом надлежних центара за социјални рад и на основу утврђеног стања предузеће мере како би се интензивирао контакт корисника/ца смештених у установама социјалне заштите са њиховим непосредним старатељима из ЦСР.

Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања ће припремити информацију у вези са поступком провере и враћања пословне способности у прилагођеним форматима, лаким за разумевање и доставити је свим установама социјалне заштите домског типа за дистрибуцију корисницима.

Завод за смештај одраслих лица „Мале пчелице“, Дом за децу и омладину ометену у развоју „Ветерник“ и Дом за децу и лица ометена у развоју „Др Никола Шуменковић“ ће обезбедити да собе корисника буду у складу са стандардима у односу на прописан квадратни простор по кориснику.

Дом „Ветерник“ треба да уложи додатни напор како би се корисницима/цама из павиљона А1 и А2 омогућио неограничен приступ простору изван ових павиљона и контакт и друштвена интеракција са другим корисницима у Дому.

Дом „Ветерник“ треба да уложи додатни напор како би се корисницима/цама из А1 и А2 павиљона садржајније организовало време на дневном нивоу и испунило сврсисходним активностима у складу са њиховим потребама и склоностима. То значи примену разноврсних активности у оквиру психосоцијалне рехабилитације, али и интеграцију у програме који се обезбеђују другим корисницима/цама у установи.

Дом за смештај душевно оболелих лица „Свети Василије Острошки Чудотворац“ омогућиће корисницама смештеним на женско психијатријско одељење бољу интеграцију унутар установе и у локалној заједници.

Завод за смештај одраслих лица „Мале пчелице“, Дом за децу и омладину ометену у развоју „Ветерник“ и Дом за децу и лица ометена у развоју „Др Никола Шуменковић“ у Стамници ће обезбедити да у вишекреветним собама не буде смештено више од четири особе и да собе буду опремљене и персонализоване у складу са важећим стандардима.

Завод „Мале пчелице“ ће предузети мере и обезбедити услове да кориснице са потребом за већим степеном подршке имају одећу и обућу примерену узрасту, временским приликама и по величини.

Дом „Никола Шуменковић“у Стамници ће предузети мере и обезбедити услове за остваривање права на приватност корисника/ца приликом туширања инсталирањем врата, паравана или другачије на туш кабине.

Дом „Свети Василије Острошки- Чудотворац“ ће предузети мере и обезбедити услове за остваривање права на приватност корисника/ца приликом туширања, уз уважавање индивидуалних потреба.

Дом за децу и омладину ометену у развоју „Ветерник“ и Дом за децу и лица ометена у развоју „Др Никола Шуменковић“ у Стамници организоваће смештај корисника према полу, тако да се у исту собу смештају корисници истог пола, уз поштовање приватности, посебно приликом неге непокретних корисника/ца, тако да негу врше неговатељи/це истог пола као корисник/це и да се приликом неге користе паравани.

Завод за смештај одраслих лица „Мале пчелице“ ће предузети мере како би корисници били смештени у собе са одговарајућим бројем лежајева у складу са важећим прописима.

Завод за смештај одраслих лица „Мале пчелице“ ће предузети мере у правцу обезбеђивања смештаја у складу са важећим прописима и стандардима за све кориснике, укључујући кориснике/це којима је потребан највећи степен подршке.

Дом у Стамници ће све кориснике/це информисати о свим правима и услугама доступним у установи, на јасан и разумљив, приступачан и прилагођен начин.

Дом за децу и лица ометена у развоју „Др Никола Шуменковић“ у Стамници и Дому за децу и младе са интелектуалним и менталним потешкоћама у Ветернику обезбедиће одговарајућу обуку запосленима, посебно неговатељском и медицинском особљу, у области људских права и поступања у остваривању програма и услуга намењених особама с инвалидитетом.

Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања предузеће активности ради обезбеђења потребног броја медицинског и неговатељског особља неопходан за рад са корисницима у наведеним установама, како би се кадровски капацитет усладио са реалним потребама насталим повећањем броја корисника.

Дом за децу и лица ометена у развоју „Др Никола Шуменковић“ у Стамници, Геронтолошки центар „Јеленац“, Радна јединица за смештај одраслих и старијих са интелектуалним и менталним тешкоћама у Тешици, Дом за децу и младе са интелектуалним и менталним потешкоћама у Ветернику и Дом за смештај душевно оболелих лица „Свети Василије Острошки - Чудотворац“ у Новом Бечеју и Завод за смештај одраслих лица „Мале пчелице“ ће обезбедити да се, приликом накнадног увођења сваке нове медицинске мере, на посебном обрасцу, тражи сагласност пацијента за примену конкретне мере, уз претходно информисање пацијента о његовом стању и предложеној мери.

Дом за децу и омладину ометену у развоју „Ветерник“, Дом за децу и лица ометена у развоју „Др Никола Шуменковић“, Дом „Свети Василије Острошки- Чудотворац“ и Геронтолошки центар „Јеленац“- Радна јединица за смештај одраслих и старијих са интелектуалним и менталним тешкоћама у Тешици ће обезбедити да се кориснице информишу, на начин који им је разумљив, о методама превенције сексуално преносивих болести и нежељене трудноће у циљу очувања репродуктивног здравља и обезбедиће им се доступност примерене заштите.

Поступајући лекар у Дому у Стамници ће пре примене медицинске мере на примерен начин пружити пацијенту и његовом законском заступнику све информације у складу са чл. 11. Закона о правима пацијената и у писаној форми у складу са чл. 16. Закона о заштити лица са менталним сметњама и прибавити писани пристанак на медицинску меру.

Геронтолошки центар „Јеленац“- Радна јединица за смештај одраслих и старијих са интелектуалним и менталним тешкоћама у Тешици ће у сарадњи са јединицом локалне самоуправе предузети мере да се организују редовни систематски гинеколошки прегледи за кориснице Дома једном годишње.

Завод за смештај одраслих лица „Мале пчелице“ ће обезбедити средства за штампање брошуре о делокругу рада, услугама које пружа, кућном реду са правима и обавезама корисника, и правилима понашања запослених.

Завод за смештај одраслих лица „Мале пчелице“ ће брошуре о правима уручивати корисницима, њиховим законским заступницима и трећим лицима приликом пријема у Завод.

Завод за смештај одраслих лица „Мале пчелице“ ће успоставити јединствену евиденцију жалби корисника, која ће садржати податке о броју и датуму подношења жалбе, предузетим активностима и спроведеним радњама, као и исходу поступања по жалби.

Управе Дома у Тешицама, Стамници, Заводу Мале Пчелице, Дому „Свети Василије Острошки – Чудотворац“ и Дому Ветерник направиће план стручног усавршавања за запослене у установама из области заштите људских, сексуалних и репродуктивних права и слобода особа са инвалидитетом, као и манифестација родно заснованог насиља.

Управе установа Дом у Тешицама, Дом у Стамници, Завод Мале Пчелице, Дом „Свети Василије Острошки – Чудотворац“ и Дом Ветерник организоваће саветовања, радионице и програме из области заштите људских, сексуалних и репродуктивних права и слобода особа са инвалидитетом, као и манифестација родно заснованог насиља које су родно сензитивне, приступачне и инклузивне за кориснике/це установа.

I-4 – Препоруке упућене Министарству здравља и психијатријским установама

Клинички центар Војводине - Клиника за психијатрију

Клинички центар Војводине ће неодложно обезбедити материјалне услове којима ће се омогућити позитивно терапијско окружење на Клиници за психијатрију: кречењем соба, заменом дотрајалих душека новим, поправком или заменом сатова, декорацијом зидова и простора у којима бораве пацијенти.

Клинички центар Војводине унапредиће материјалне услове и просторни капацитет намењен стационарном психијатријском лечењу деце и адолесцената.

За добровољни смештај лица са менталним сметњама у психијатријску установу и за пристанак лица са менталним сметњама на медицинску меру, Клиника неће користити образац „Пристанак на болничко лечење и медицинске мере“ којим је предвиђено да пацијент истовремено даје сагласност са пријемом на болничко лечење и паушалну сагласност на спровођење медицинских мера.
Клинички центар Војводине ускладиће процедуру и обрасце за пријем лица са менталним сметњама на лечење на Клиници за психијатрију са важећим прописима и стандардима тако да пацијент даје пристанак на смештај на Клинику, односно на болничко лечење, одвојено од пристанка на одређену преложену медицинску меру/мере.

Клиника ће обезбедити да се приликом накнадног увођења сваке нове медицинске мере, тражи сагласност, претходно информисаног пацијента, односно његовог законског заступника за примену конкретне, предложене мере/мера.

Клинички центар Војводине унапредиће писану процедуру о задржавању лица са менталним сметњама на лечењу на Клиници за психијатрију без њиховог пристанка, тако што ће исту употпунити, у складу са важећим прописима, на начин да обухвати:
- поступање психијатра када утврди да постоје здравствени разлози за стационарно лечење и задржавање без пристанка лица са менталним сметњама,

- поступак лечења без пристанка лица са менталним сметњама, и
- поступање када лице са менталним сметњама жели да изјави жалбу против решења о задржавању, односно смештају у психијатријској установи.

Клиника ће допунити евиденцију о примене мере физичког спутавања механичким ограничењем, тзв. фиксацију, тако да садржи и следеће податке:

- опис мера примењених пре механичког ограничења;
- врсту средства коришћеног за механичко ограничење;
- опис медицинских мера примењених током механичког ограничења;
- податке о периодичним обиласцима пацијента према коме је примењена мера механичког ограничења и праћењу његовог здравственог стања од стране психијатра (број обилазака, тачно време и трајање обилазака, спроведене радње);
- податак о времену обавештења руководиоца Клинике или другог лица које на то овласти руководилац о примењеној мери механичког ограничења, као и податак да ли је и када обавештен законски заступник, односно члан уже породице пацијента према коме је мера примењена;
- наводе и коментаре пацијента током и непосредно након што је према њему примењена мера механичког ограничења.

Клинички центар Војводине, Покрајински секретаријат за здравство и Министарство здравља, у оквирима својих надлежности, предузеће активности ради обезбеђења адекватног профила и броја лекара за дечији узраст, подобног да се овим пацијентима омогући пружање здравствене заштите у складу са важећим прописима и стандардима.

Министарство здравља и Покрајински секретаријат за здравство, у оквирима својих надлежности, ће предузети активности ради формирања служби за заштиту менталног здравља у заједници, уз обезбеђивање потребних ресурса, а ради превенције, унапређења и постхоспиталног лечења пацијената у заједници.

Клиника ће разрадити доступне и прилагођене рехабилитационе психосоцијалне активности за пацијенте и укључити све пацијенте у програме психосоцијалне рехабилитације у складу са њиховим потребама и прилагођено њиховим могућностима.

Клиника ће предузети мере како би свим пацијентима, чије здравствено стање то дозвољава, било омогућено да свакодневно, уколико то желе, проводе време на свежем ваздуху, без обзира на временске прилике.

Клиника ће подстицати пацијенте да проводе време на свежем ваздуху.
Клинички центар Војводине, Покрајински секретаријат за здравство и Министарство здравља, у оквирима својих надлежности, предузеће активности ради обезбеђења потребног броја и стручног профила запослених на Клиници за психијатрију, подобног да се свим пацијентима омогући пружање здравствене заштите у складу са важећим прописима и стандардима.

Клинички центар Војводине предузеће потребне мере и активности усмерене на превенцију нежељених догађаја и осигурање безбедности запослених, пацијената и посетилаца на Клиници за психијатрију, постављањем видео надзора на ходницима одељења, метал детекторских врата на улазу у зграду или на други адекватан начин.

Клиника ће обезбедити да информације о правима пацијената и механизмима њихове заштите буду јасно видљиве и у одговарајућој форми приступачне свим пацијентима на болничком лечењу (плакати на одељењима, брошуре и сл.).

Клиника ће свим пацијентима који се налазе на болничком лечењу, на видним местима на одељењима, учинити доступном Књигу жалби и Књигу утисака, и поставити сандуче за примедбе, чешће проверавати и разматрати њихову садржину, ради благовременог предузимања мера корективног или превентивног карактера.

Општа болница Јагодина – Служба за психијатрију

Министарство здравља ће предузети активности у циљу формирања центра за заштиту менталног здравља у заједници, уз обезбеђивање потребних ресурса, а ради превенције, лечења и рехабилитације пацијената у заједници и унапређења менталног здравља.

Болница ће створити услове и омогућити пацијентима са Одељења психијатрије да проводе одређени део времена на отвореном, без обзира на временске прилике.

Болница ће о примени мере физичког спутавања механичким ограничењем водити посебну књигу, у коју ће се уносити сви битни подаци о примени мере, и то:
• разлози за примену мере механичког ограничења;
• опис мера примењених пре механичког ограничења;
• врста средства коришћеног за механичко ограничење
• податак о месту (просторији) у којој је примењена мера механичког ограничења;
• тачно време (дан/сат/минут) почетка мере механичког ограничења;
• име психијатра који је донео одлуку о примени мере механичког ограничења;
• опис медицинских мера примењених током механичког ограничења;
• опис свих евентуалних повреда пацијента према коме је примењена мера механичког ограничења (насталих пре и током примене мере), као и евентуалних повреда других пацијената или здравствених радника (насталих у догађају који је претходио механичком ограничавању);
• подаци о периодичним обиласцима пацијента према коме је примењена мера механичког ограничења и праћењу његовог здравственог стања од стране психијатра (број обилазака, тачно време и трајање обилазака, спроведене радње);
• податак о времену обавештења директора Клинике или другог лица које на то овласти директор о примењеној мери механичког ограничења, као и податак да ли је и када обавештен законски заступник, односно члан уже породице пацијента према коме је мера примењена;
• наводи и коментари пацијента током и непосредно након што је према њему примењена мера механичког ограничења;
• тачно време (дан/сат/минут) окончања мере механичког ограничења.

Мера физичког спутавања механичким ограничењем неће се примењивати у просторији у којој су смештени пацијенти према којима та мера није примењена.

Болница ће обезбедити посебну просторију или место за примену мере физичког спутавања механичким ограничењем пацијента, у које другим пацијентима током примене те мере неће бити омогућен приступ.

Болница ће обезбедити обуку здравствених радника о условима и поступку примене мере физичког спутавања узнемирених пацијената, као и тренинге у примени напредних техника ненасилног физичког спутавања, а сходно посебном плану обучавања здравствених радника о начину и поступку примене мере физичког спутавања.

Болница ће обавестити Министарство здравља о недостајућем броју и стручном профилу запослених, односно о потреби упошљавања радног терапеута.

Министарство здравља предузеће активности ради попуне упражњеног радног места радног терапеута.

Болница ће израдити програм континуиране специјалистичке едукације средњег медицинског кадра преко утврђења потреба, евентуалног плана сарадње са различитим едукативним установама и организацијама и увођења процедура за надгледање организације тренинга и евалуацију постигнутих резултата и усвојених знања и вештина.

Болница ће континуирано и често отварати сандучиће за примедбе и похвале, проверавати њихову садржину и разматрати изнете примедбе и утиске, ради благовременог предузимања мера корективног или превентивног карактера.

I-5 – Препоруке упућене ради унапређења поступања према избеглицама / мигрантима

Комесаријат за избеглице и миграције

Комесаријат за избеглице и миграције ће предузети потребне мере да сва лица која се смештају у ПЦ Обреновац спавају у чврстим објектима и да се шатори избаце из употребе, а у случају да се у будућности укаже ургентна потреба за употребом шатора, да се предузму неопходне мере како би они били довољно пространи и одговарајуће опремљени за боравак људи, али не дужи од неколико дана.

Комесаријат за избеглице и миграције ће без одлагања растеретити смештајне капацитете у ПЦ Обреновац и свести их на број који је подобан за хуман боравак мигранта.

Комесаријат за избеглице и миграције ће предузети потребне мере да се за мигранте који су смештени у Прихватном центру у Обреновцу обезбеди довољан број адекватних тоалета и услова за одржавање хигијене, као и довољан број тушева са топлом водом, сразмерно броју мигранта који ту бораве.

Комесаријат за избеглице и миграције ће без одлагања предузети потребне мере како би се најмање једном дневном сви тоалети чистили на одговарајући начин и како би се обезбедили танкови са водом у сваком тоалету.

Комесаријат за избеглице и миграције ће предузети потребне мере из употребе избаци рапхолове у ПЦ Адашевци, а у случају да се у будућности укаже ургентна потреба за њиховом употребом, да се предузму неопходне мере како би они били довољно пространи и одговарајуће опремљени за краткотрајан боравак мигранта.

Комесаријат за избеглице и миграције ће без одлагања растеретити смештајне капацитете у ПЦ Адашевци и свести их на број који је подобан за хуман боравак мигранта.

Комесаријат за избеглице и миграције ће предузети потребне мере да се за мигранте који су смештени у Прихватном центру у Адашевцима обезбеде адекватни тоалети и услови за одржавање хигијене, као и довољан број тушева са топлом водом, сразмерно броју мигранта који ту бораве.

Комесаријат за избеглице и миграције ће без одлагања предузети потребне мере како би се најмање једном дневном сви тоалети чистили на одговарајући начин и како би се обезбедили танкови са водом у сваком тоалету.

Комесаријат за избеглице и миграције ангажоваће у ПЦ Адашевци и ПЦ Обреновац довољан број службеника како би се све активности на прихвату и збрињавању миграната обављале несметано и квалитетно.

Комесаријат за избеглице и миграције ће у свим центрима за прихват и збрињавање миграната, на видном месту и на језицима које мигранти најчешће говоре, поставити информације о могућности подношења притужбе Заштитнику грађана и контакт податке Заштитника грађана (адреса седишта, број телефона и e-mail адреса).

Комесаријат за избеглице и миграције у случајевима кршења реда у центрима за прихват и збрињавање неће предузимати било какве мере према мигрантима изгредницима, већ ће о томе обавештавати надлежне органе – Канцеларију за азил[47] и полицију - уколико се ради о прекршају или кривичном делу.

Комесаријат за избеглице и миграције ће својим службеницима послати јасну поруку која у себи садржи јасан став да је мучење и друго сурово, нехумано или понижавајуће поступање или кажњавање апсолутно забрањено и да ће у односу на такве акте постојати нулта толеранција на нивоу целог Комесаријата.

Препоруке из Извештаја о посети Станице граничне полиције Ниш и Аеродрому Константин Велики

Министарство унутрашњих послова ће предузети потребне мере како би у Станици граничне полиције Ниш – аеродром могла да се обави регистрација странаца који су изразили намеру да поднесу захтев за азил.

Аеродром "Константин Велики" ће у просторији за смештај странаца којима је одбијен улазак у земљу обезбедити довољно лежајева, у складу са расположивим простором.

Аеродром "Константин Велики" ће у просторији за смештај странаца којима је одбијен улазак у земљу обезбедити уређаје за климатизацију, који ће омогућити одржавање одговарајуће температуре у просторији, у складу са временским приликама.

Аеродром "Константин Велики" ће у просторији за смештај странаца којима је одбијен улазак у земљу поставити тастер за позивање службеника.

Аеродром "Константин Велики" ће странцима који се налазе у просторији за смештај странаца којима је одбијен улазак у земљу дуже од 24 сата омогућити редован боравак на свежем ваздуху ради обављања физичких активности у трајању од најмање 1 сат дневно.

Аеродром "Константин Велики" ће на видном месту у просторији за смештај странаца којима је одбијен улазак у земљу истаћи информације о пружаоцима правне помоћи.

Аеродром "Константин Велики" ће уписивати податке релевантне за боравак странаца у просторији за смештај странаца којима је одбијен улазак у земљу. Као минимум, уписиваће се подаци о времену почетка боравка странца у овој просторији, о оброцима/исхрани, о пруженој здравственој заштити, о времену извођења из просторије и о времену коначног напуштања просторије.

---

[47] Чл. 58. ст. 2. Закона о азилу и привременој заштити ("Сл. гласник РС", бр. 24/18): О непоштовању обавеза из става 1. тач. 3), 7) и 9) овог члана, овлашћени службеник центра за азил или другог објекта за смештај тражилаца обавештава Канцеларију за азил, која предузима мере из члана 78. овог закона.

Препоруке из Извештаја о посети Станица граничне полиције Београд и Аеродрому Никола Тесла

Станица граничне полиције Београд на Аеродрому „Никола Тесла“ ће на видном месту у просторији у коју се смештају лица којима је одбијен улазак у Републику Србију истаћи контакте релевантних домаћих и међународних организација које овим лицима пружају помоћ у остваривању њихових права, а ове информације ће превести на језике које говори највећи број странаца (енглески, арапски, фарси, урду...).

Аеродром „Никола Тесла“ ће обезбедити просторију за смештај странаца којима је одбијен улазак у земљу у складу са важећим стандардима, а до тада ће предузети мере да се у постојећој просторији унапреде услови смештаја.

I-6 - Препоруке упућене Министарству одбране и Војсци Србије

Унапредити материјалне услове у дисциплинским просторијама у којима је то потребно, тако да се обезбеди довољан доток свежег ваздуха и адекватна природна и вештачка осветљеност.

Уподобити предвиђени капацитет дисциплинских просторија у којима је то потребно, односно број лежајева са површином ових просторија, у складу са важећим стандардима животног простора.

Заменити дотрајале санитарне уређаје тамо где је то потребно.

Обезбедити да санкционисани војници, у дисциплинским просторијама у којима је то потребно, увек буду у могућности да имају директан контакт са војницима задуженим за надзор над њима, инсталирањем тастера за позивање или видео надзора или на други погодан начин.

Преиспитати и унапредити одредбе упутстава у погледу начина извршења дисциплинских санкција које се састоје у забрани удаљења из посебних просторија у војном објекту.

У дисциплинским просторијама у свим касарнама видно истаћи распоред дневних активности.

Омогућити да се посете санкционисаним војницима одвијају у приватности, односно без непосредног надзора над посетама.

Писано документовати информације о поступању према санкционисаном војнику и догађаје током извршења санкције (време обилазака, извођења и враћања у просторију, обедовања, активности и друго).

Предвидети обављање лекарског прегледа санкционисаног војника пре почетка извршења санкције.

Предвидети разговор психолога са санкционисаним војником пре почетка извршења санкције.

Обезбедити да искључиво медицинско особље санкционисаном војнику даје терапију.

Информисати санкционисане војнике, пре почетка извршења санкције, о могућности подношења притужбе Заштитнику грађана.

I-7 - Препоруке упућене у вези са надзором над поступцима принудних удаљења странаца

Прихватилиште за странце ће странцима издавати потврде о предаји поднесака.

Прихватилиште за странце неће тражити од странаца да потписују потврде о враћеним предметима уколико им се привремено одузети предмети не враћају, већ се предају службеницима земаља у које се удаљују.

Министарство унутрашњих послова ће обезбедити да у Прихватилишту за странце свакодневно буде присутан квалификовани здравствени радник, који има звање најмање медицинског техничара и који ће обављати медицински скрининг свих новопридошлих странаца, примати захтеве за лекарске прегледе, обезбеђивати набавку и поделу терапије, чувати медицинску документацију и надзирати опште хигијенске услове.

Министарство унутрашњих послова ће обезбедити да у поступку доношења решења о враћању:

- странац има могућност да укаже да му у одређеној земљи прети прогон због његове расе, пола, сексуалне оријентације или родног идентитета, вере, националне припадности, држављанства, припадности одређеној друштвеној групи или политичког мишљења, односно у којој постоји ризик да ће бити подвргнут извршењу смртне казне, мучењу, нечовечном или понижавајућем поступању или кажњавању, односно озбиљном кршењу права зајамчених Уставом;
- надлежни орган оцени ове наводе странца и утврди да ли постоје разлози за забрану принудног удаљења у конкретном случају;
- наводи странца и утврђење надлежног органа о забрани принудног удаљења буду наведени у образложењу решења о враћању.

Министарство унутрашњих послова ће све странце благовремено, а најмање 24 сата раније, обавештавати о спровођењу принудног удаљења.

Министарство унутрашњих послова ће обезбедити континуирану психо-социјалну подршку странцима који су у поступку принудног удаљења.

Министарство унутрашњих послова ће обезбедити да у Прихватилишту за странце свакодневно буде присутан квалификовани здравствени радник, који ће обављати медицински скрининг свих новопридошлих странаца, примати захтеве за лекарске прегледе, обезбеђивати набавку и поделу терапије, чувати медицинску документацију и надзирати опште хигијенске услове.

Министарство унутрашњих послова ће свим странцима, након што буду информисани о датуму принудног удаљења из земље, понудити да о томе обавесте особу по избору.

Полицијски службеници неће током транспорта деце која се принудно удаљују носити ватрено оружје на видљив начин.

Министарство унутрашњих послова ће обезбедити да у поступку доношења решења о враћању:

- странац има могућност да укаже да му у одређеној земљи прети прогон због његове расе, пола, сексуалне оријентације или родног идентитета, вере, националне припадности, држављанства, припадности одређеној друштвеној групи или политичког мишљења, односно у којој постоји ризик да ће бити подвргнут

извршењу смртне казне, мучењу, нечовечном или понижавајућем поступању или кажњавању, односно озбиљном кршењу права зајамчених Уставом;

- надлежни орган оцени ове наводе странца и утврди да ли постоје разлози за забрану принудног удаљења у конкретном случају;
- наводи странца и утврђење надлежног органа о забрани принудног удаљења буду наведени у образложењу решења о враћању.

ДОДАТАК II Споразум о сарадњи

Закључен између:
Република Србија Заштитник грађана
и
Удружења (у даљем тексту: Удружење)

Овим Споразумом уређује се сарадња коју ће Заштитник грађана остваривати са Удружењем у обављању послова Националног механизма за превенцију тортуре (у даљем тексту: НПМ), а на основу Одлуке Заштитника грађана број 419-45/2018, дел. бр. 20499 од 19. јуна 2020. године о избору удружења са којима ће Заштитник грађана сарађивати у обављању послова НПМ и у складу са чланом 2а. став 2. Закона о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака (*„Сл. лист СЦГ- Међународни уговори“, бр. 16/05 и 2/06 и „Сл. гласник РС - Међународни уговори“, бр. 7/11*).

Сарадња Заштитника грађана са Удружењем у обављању послова НПМ спроводиће се кроз учешће представника и сталних стручних сарадника Удружења у:

- посетама местима где се налазе или се могу налазити лица лишена слободе (у даљем тексту: ЛЛС);
- изради извештаја или делова извештаја о обављеним посетама местима где се налазе или се могу налазити ЛЛС;
- изради препорука за отклањање утврђених недостатака у раду установа где се налазе или се могу налазити ЛЛС;
- давању стручних налаза и мишљења о здравственом стању, нарочито насталим физичким повредама и претрпљеном психичком болу као последици било ког облика злостављања;
- дијалогу између НПМ и надлежних органа поводом спровођења препорука НПМ и унапређења положаја ЛЛС;
- изради извештаја или делова тематских извештаја о стању у области положаја ЛЛС;
- сачињавању прилога за годишње извештаје НПМ;
- изради анализа и/или мишљења о прописима или нацртима прописа којима се уређују положај, права и обавезе ЛЛС;
- обуци чланова тима НПМ за посете местима где се налазе или се могу налазити ЛЛС;
- обуци запослених у установама у којима се налазе ЛЛС;
- учешће и излагање на скуповима које организује НПМ у циљу промоције превенције тортуре и борбе против некажњивости за тортуру,

као и обављању осталих послова НПМ, у складу са чланом 2а. став 2. Закона о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака.

У свим актима НПМ у чијем настанку је учествовало Удружење биће назначен његов допринос и на видном месту истакнут лого Удружења.

Удружење је овлашћено да у својим актима и обраћањима јавности прикаже своју улогу коју има у обављању послова НПМ.

Податке до којих Удружење дође у активностима одређеним овим Споразумом, Удружење неће користити у друге сврхе осим за потребе обављања послова НПМ.

Поверљиве информације до којих дође Удружење на основу учешћа у обављању послова НПМ-а, чуваће као тајну.

Лични подаци не смеју бити објављени без изричите сагласности лица о коме се ради.

Право приступа тајним подацима имају правна и физичка лица, на начин и под условима утврђеним чланом 46. Закона о тајности података („*Сл. гласник РС", бр. 104/09)*, односно лица која по основу споразума пружају услуге Заштитнику грађана.

Наведена лица дужна су да писаном изјавом потврде да су упозната са Законом о тајности података и Правилником за успостављање система поступака и мера заштите тајних података у Заштитнику грађана (*Бр. 272-292/2018, дел бр. 10767 од 3. априла 2018. год.*).

Приступ документима означеним вишим степенима тајности могућ је лицима која имају одговарајући сертификат или дозволу надлежног државног органа.

Лице које користи тајни податак, или се упознало са његовом садржином, дужно је да га, на сврсисходан начин и од свакога, чува (без обзира на начин на који је за тај податак сазнало) и после престанка радног односа или функције у Заштитнику грађана, односно дужности или чланства у Удружењу.

У случају губитка, крађе, оштећења, уништења или неовлашћеног откривања тајних података, лице које дође до тог сазнања, без одлагања, обавештава надлежно (овлашћено) лице у Заштитнику грађана. Потом се предузимају потребне мере за утврђивање околности због којих је дошло до ванредног догађаја и врши процена могуће или проузроковане штете. Уколико је штета настала, спроводе се активности да се иста отклони или умањи. О предузетим мерама, поред раскида уговора, овлашћено лице обавештава надлежни орган.

Удружењу припада накнада за рад представника ангажованог за обављање послова НПМ, у складу са посебним актом Заштитника грађана.

Сарадња остварена на основу овог Споразума не утиче на остваривање надлежности Заштитника грађана и активности Удружења заснованим на важећим прописима.

По ступању на снагу овог Споразума Удружење ће одредити овлашћено лице за остваривање сарадње са Заштитником грађана у обављању послова НПМ и о томе ће обавестити Заштитника грађана.

Измене и допуне овог Споразума могу се вршити сагласношћу воља и писаним путем.

Споразум је закључен на период од једне године од дана закључења и може сагласношћу воља и писаним путем бити продужен на период од још једне године.

Споразум је сачињен у четири истоветна примерка, по два за сваку страну потписницу.

ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА	**УДРУЖЕЊЕ**
_____	_____